

Meerjarenvisie Digitale Overheid 2025 – 2030

versie 2025

Samen werken aan een toegankelijke en weerbare overheid: responsiviteit in een veranderende wereld

Inhoudsopgave

- **Voorwoord**
- **Managementsamenvatting**
- **1. Naar een sterke en slagvaardige digitale overheid**
- **2. Stevige opgaven**
  - 2.1 De Overheid als betrouwbare dienstverlener
  - 2.2 Een weerbare overheid
  - 2.3 Datagedreven werken
  - 2.4 Er is meer: de digitale samenleving
- **3. De Digitale Overheid van 2030**
- **4. Uitwerking Digitale Overheid 2030**
  - 4.1 Infrastructuur
  - 4.2 Gegevensuitwisseling
  - 4.3 Toegang
  - 4.4 Interactie
  - 4.5 Transparantie en Officiële Publicaties
- **5. Binnen en met kaders**
  - 5.1 Publieke waarden en ethiek
  - 5.2 Wetgeving
  - 5.3 Werken met architectuur en open standaarden
- **6. Condities voor succes**
  - 6.1 Interbestuurlijke samenwerking
  - 6.2 Leiderschap
  - 6.3 Bijblijven met technologie
  - 6.4 Versterking kennis
  - 6.5 Wetgeving, beleid, uitvoering en bijsturing
  - 6.6 Financiering
- **Verantwoording**

Voorwoord

Digitalisering vormt een rode draad in mijn leven – van mijn eerste programmeerervaring in BASIC op achtjarige leeftijd tot mijn huidige werk binnen het Directoraat-Generaal Digitalisering en Overheidsorganisatie.

Wat ooit begon als nieuwsgierigheid naar technologie, is uitgegroeid tot een diep besef van hoe digitalisering onze samenleving en overheid fundamenteel verandert – een ontwikkeling die mijn collega's en ik dagelijks van dichtbij meemaken.

In deze Meerjarenvisie schetsen we hoe Rijk, provincies, gemeenten, waterschappen en andere overheden samen bouwen aan een overheid die digitaal verbonden, wendbaar en dienstbaar is. Deze visie biedt een stip op de horizon. Het biedt een antwoord op de uitdagingen die ik noemde, en helpt bij het richting geven aan onze keuzes. Het vormt de basis voor de Architectuur Digitale Overheid 2030 en het jaarlijkse GDI-Programmeringsplan. Ook biedt deze Meerjarenvisie het kader voor de zogenoemde generieke digitale infrastructuur (GDI): de digitale ruggengraat van de overheid. We kiezen bewust voor focus, zodat de grote lijnen helder blijven.

Zo bouwen we samen verder aan een overheid die digitaal toegankelijk, betrouwbaar en toekomstgericht is. Zoals burgers en ondernemers van ons mogen verwachten.

Er worden nieuwe politieke prioriteiten gesteld door onder meer burgers en ondernemers. Zij stellen steeds hogere eisen aan digitale dienstverlening. We ervaren hoe snel de technologie zich ontwikkelt en hoe de wet- en regelgeving zich steeds meer hierop aanpast. En de geopolitieke ontwikkelingen dwingen ons tot alertheid en actie. Terecht dat de samenleving dat van ons mag verwachten. Aan ons de taak om aan die verwachting tegemoet te komen. De afgelopen decennia is de digitale overheid stap voor stap opgebouwd.

Die basis staat. Nu is het tijd voor de volgende fase.

Eva Heijblom
Directeur-generaal Digitalisering Overheidsorganisatie

Managementsamenvatting

In 2030 ontvangen burgers én bedrijven proactieve dienstverlening van de overheid. Ze ervaren gemakkelijk ingang en toegang tot de dienstverlening en ze beleven de overheid als een samenwerkend geheel.

We streven naar:
- Één samenhangende wegwijzer in het overheidslandschap die burgers en ondernemers op een uniforme wijze verwijst naar de juiste dienstverlening;
- Toegang voor burgers en ondernemers tot de Digitale Overheid via publieke én private inlogmiddelen en wallets;
- Gestandaardiseerde generieke voorzieningen voor alle overheidslagen;
- Zoveel mogelijk open source voorzieningen. Deze draaien op één gemeenschappelijke infrastructuur in datacentra van en voor de overheid, aangevuld met private clouddienstverlening;

Specialisten werken vanuit een gezamenlijke visie interbestuurlijk onder één gemeenschappelijke architectuur aan deze digitale overheid. Vanwege het vitale belang beschikt de digitale overheid over meerjarige financiering.

We moeten ons als digitale overheid blijven ontwikkelen om de uitdagingen op het gebied van veranderende dienstverlening, het datagebruik en de onderliggende ICT-infrastructuur aan te kunnen. We richten ons onder meer op de volgende opgaven:
- We realiseren een overheid als betrouwbare dienstverlener;
- We moderniseren de informatiehuishouding van de overheid en bevorderen/stimuleren/dragen bij aan data gedreven werken;
- We verstevigen de digitale infrastructuur om die weerbaarder te maken tegen gevaren en aanvallen;
- We werken toe naar een robuuste overheid, die niet te afhankelijk is van landen en bedrijven buiten de Europese Unie (soevereiniteit);
- We zorgen ervoor dat de 30.000 inwoners van Caribisch Nederland gebruik kunnen maken van de mogelijkheden van de digitale overheid.

Deze opgaven vereisen een doorontwikkeling van de digitale overheid. De GDI is hetgeheel van afspraken, standaarden en voorzieningen die overheidsorganisaties en dienstverleners met een publieke taak ondersteunt bij hun digitale dienstverlening en bij hun onderlinge digitale samenwerking. Met alleen een focus op de GDI kunnen we geen toekomstvast beeld geven. We zullen ook ingaan op de richting waarin de digitale overheidsbrede voorzieningen zich ontwikkelen als geheel. We vullen die in van binnen naar buiten via vijf invalshoeken:
- ICT-infrastructuur
- Gegevensuitwisseling
- Toegang
- Interactie
- Publicaties

Deze vijf invalshoeken geven de *richting* aan waarin de digitale overheid zich ontwikkelt. Bij deze opgaven maken we optimaal gebruik van moderne informatietechnologie.

ICT-infrastructuur

De ICT-infrastructuur is één van de vitale infrastructuren van ons land. Het behoort altijd beschikbaar te zijn. De ICT-infrastructuur moet in de komende jaren worden versterkt en weerbaar zijn tegen calamiteiten als stroomuitval, wateroverlast, aanslagen en menselijke of softwarefouten. Ook moet de infrastructuur bestand zijn tegen allerlei vormen van digitale manipulatie, zoals digitale aanvallen, spionage, diefstal van gegevens.

De overheid zet in op een meer soevereine digitale infrastructuur, waarbij we de regie over onze toekomst behouden. Dit betekent dat we niet volledig afhankelijk zijn van grote Tech bedrijven, maar kiezen voor een hybride aanpak. Enerzijds investeren we in onze eigen kracht: een robuust netwerk van overheidsdatacenters en snelle, veilige overheidsnetwerken.

Anderzijds helpen we elkaar bij de implementatie van ICT-diensten die overheidsbreed gebruikt kunnen worden door een goede samenwerking.

Gegevensuitwisseling

Om goede dienstverlening aan burgers en bedrijven te garanderen en maatschappelijke opgaven aan te pakken, is verantwoord gebruik van gegevens essentieel. Een betere overheid begint bij het verbeteren van de overheidsbrede gegevenshuishouding. We zetten verdere stappen om de gegevenshuishouding van de overheid, als onderdeel van onze vitale infrastructuur, als één samenhangend geheel overheidsbreed te organiseren.

Toegang

Burgers en ondernemers krijgen via middelen als DigiD, eHerkenning en de nieuwe EDI-wallets[1] op een eenvoudige en veilige manier toegang tot de dienstverlening van de Nederlandse en Europese overheden. Omgekeerd kunnen ook burgers en ondernemers van andere EU-landen via eIDAS genotificeerde inlogmiddelen en in de toekomst via gecertificeerde EDI-wallets toegang krijgen tot de Nederlandse digitale overheid. Voorwaarde om dit goed te realiseren is dat zoveel mogelijk partijen meedoen in dit ecosysteem.

Interactie

We laten ons bij de verdere ontwikkeling van de dienstverlening leiden door de volgende uitgangspunten. Menselijk maat is leidend.

Burgers en ondernemers:

- Horen publieke dienstverlening te ervaren als volledig aansluitend bij hun situatie en context;
- Horen altijd te ervaren dat ze met één overheid te maken hebben (altijd de juiste deur');
- Krijgen publieke dienstverlening proactief aangereikt naar aanleiding van bijvoorbeeld een (levens)gebeurtenis;
- Horen dienstverlening te ervaren als persoonlijk, dichtbij en betrouwbaar, ongeacht het gekozen kanaal.

1 Die voldoen aan de vereisten uit de herziene eIDAS-verordening.

Publicaties

Richting 2030 streven we naar efficiëntere inzet van standaarden en voorzieningen. Dit biedt een basis voor verdere ontwikkeling en bredere toepassing binnen de overheidsbrede wet- en regelgevingscyclus. Het doel is meer eenheid te creëren. Dit bereiken we door:

- Systemen en oplossingen te integreren in één systeem;
- De aansluiting tussen verschillende voorzieningen te verbeteren.

Om dit te realiseren is een vereenvoudiging van de stelselarchitectuur en standaarden noodzakelijk. Dit zal leiden tot een effectievere ondersteuning van de wet- en regelgevingscyclus en een verbeterde toegankelijkheid van overheidsinformatie voor alle betrokkenen.

Binnen en met kaders

We ontwikkelen de digitale overheid met inachtneming van een groeiend aantal wettelijke kaders, maatschappelijke waarden, en ethische normen. Uiteraard passen we ook de EU-kaders zorgvuldig toe.

Voorwaarden voor succes

Interbestuurlijke samenwerking en het werken met instrumenten als architectuur en portfoliomanagement zijn cruciaal om succes te behalen.

Meer interbestuurlijke samenwerking, meer regie, meer bestuurlijke afspraken, meer standaarden en werken met architectuur dragen bij aan een samenhangende en efficiënte digitale overheid. Het stroomlijnen van belangen, ontwikkelingen en financiering vraagt eensgezindheid.

Doorontwikkeling vindt enkel plaats op grond van robuuste en toekomstvaste voorzieningen. We zorgen ervoor dat we op de hoogte blijven van technologische ontwikkelingen, waaronder kunstmatige intelligentie (AI), en nemen dit mee in de ontwikkeling van onze programma's.

Een inspirerend streefbeeld is nodig, maar minstens zo belangrijk zijn realiteitszin en het managen van (politieke) verwachtingen. Structurele financiering blijft een aandachtspunt, zeker in tijden van schaarste en taakstellingen. Investeren in de digitale infrastructuur vraagt om breed politiek en bestuurlijk draagvlak. De digitale overheid is een vitaal onderdeel geworden van onze samenleving. We zijn 24/7 afhankelijk van een betrouwbare werking. Daarom regelen we een structurele, meerjarige financiering voor het beheren, vernieuwen, beveiligen en innoveren van de overheidsbrede voorzieningen voor de digitale overheid.

1. Naar een sterke en slagvaardige digitale overheid

De relatie tussen overheid, burger en ondernemer staat onder druk. Onderzoeken tonen aan dat de overheid als afstandelijk en ingewikkeld wordt ervaren[2].

Sinds 2010 streven overheden naar een geïntegreerde dienstverlening met de burger centraal, onder de noemer 'dienstverlening: samen doen'[3]. De digitale transformatie van de overheid, die in 2025 nog niet volledig is gerealiseerd, speelt hierin een cruciale rol. Het is een complex proces met verstrekkende gevolgen voor de samenleving en het openbaar bestuur. De overheid streeft naar vereenvoudiging, betere toegankelijkheid en versterkte interactie met de maatschappij. Helaas is de realiteit vaak dat digitale zaken onderaan de agenda van de bestuurders staan. Dit terwijl digitalisering op de lange en korte termijn het leven van Nederlanders beter kan maken. Daarom is een sterke, slagvaardige digitale overheid essentieel.

De komende jaren gaan we verdere stappen nemen in de verbetering van de digitale overheid. Zo biedt de komst van kunstmatige intelligentie ongekende mogelijkheden om de dienstverlening te verbeteren, processen te optimaliseren en maatschappelijke vraagstukken aan te pakken. Tegelijkertijd zitten daar grote risico's aan vast. De snelle technologische ontwikkelingen, met name op het gebied van cloud computing, kunstmatige intelligentie en quantum, vragen om een doordachte en strategische aanpak. We moeten de kansen van deze technologieën optimaal benutten, terwijl we tegelijkertijd de risico's beheersen en onze digitale soevereiniteit waarborgen.

Een belangrijk aandachtspunt is de groeiende invloed van grote technologiebedrijven. Hun dominante rol op de markt roept vragen op over afhankelijkheid, concurrentie en de bescherming van publieke waarden. De huidige geopolitieke ontwikkelingen versterken deze zorgen. Het is essentieel dat de overheid een onafhankelijke positie behoudt en strategisch omgaat met technologische afhankelijkheden om de continuïteit van dienstverlening en de bescherming van nationale belangen te garanderen.

Nederland en Europa hebben met verschillende initiatieven belangrijke stappen gezet om de digitale ontwikkelingen te reguleren en de ontwikkeling van de digitale overheid op een verantwoorde manier te bevorderen. Nu is het zaak om de verschillende initiatieven te vertalen naar één samenhangend nationaal beleidskader. Dit vereist brede maatschappelijke discussie over de rol van de overheid, de gewenste balans tussen innovatie en regulering (of deregulering) en de afweging tussen kosten en baten.

Investeringen in digitale infrastructuur en innovatie vanuit de overheid zijn cruciaal om de digitale transformatie te stimuleren en te sturen. Het huidige digitale landschap is te complex en gefragmenteerd. Het doorbreken van silo's is dan ook een belangrijke voorwaarde om een sterke en slagvaardige digitale overheid te creëren. Daarbij is het van

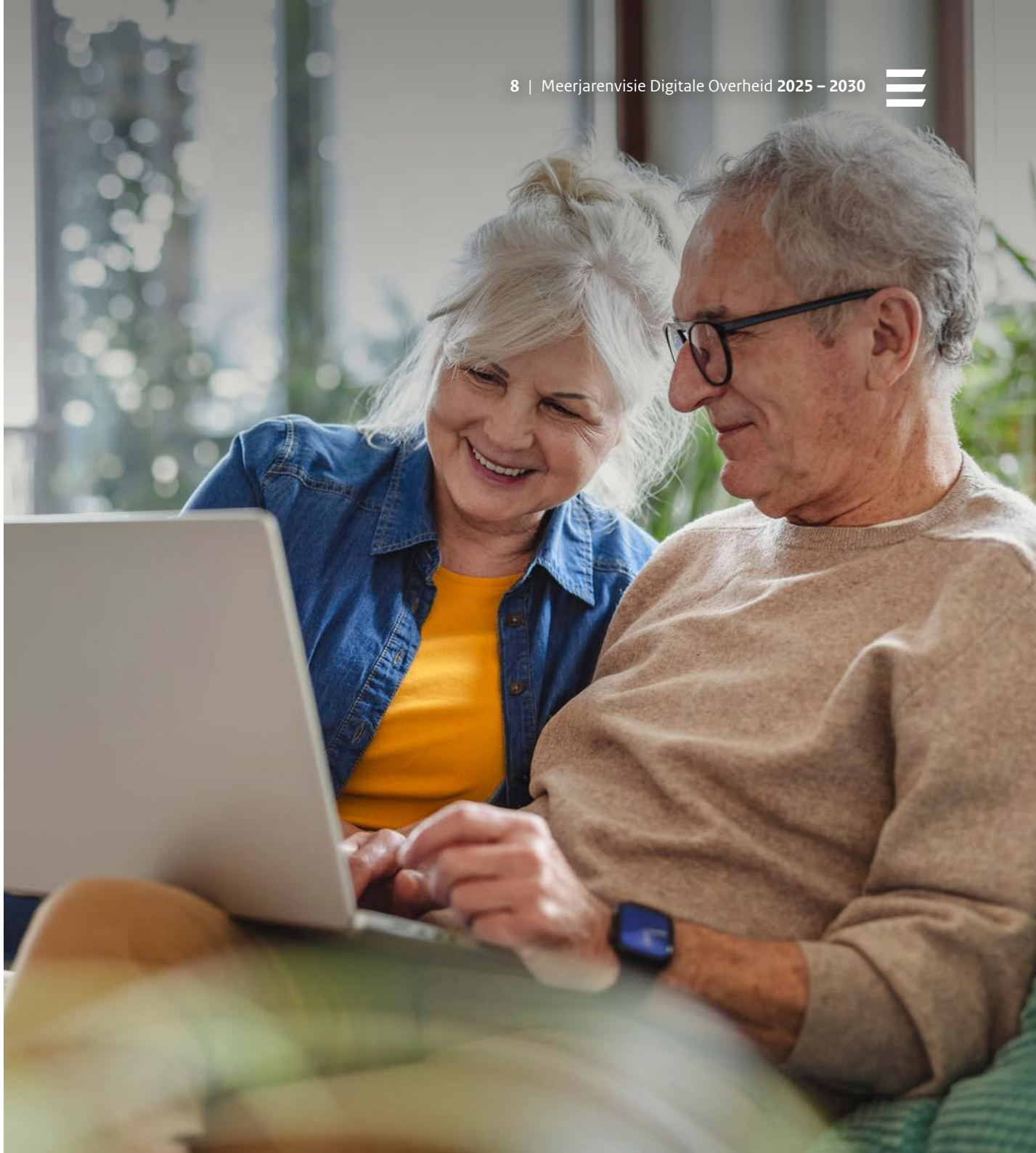
2 *Overheid moet in 2030 vooral eerlijk, begripvol en simpel zijn | Nationale ombudsman*

3 *i-NUP | Beleidsnota | Kennis van de overheid*

belang om ambtenaren digitaal vaardig te maken en de interoperabiliteit tussen verschillende overheidslagen te verbeteren. Zo zorgen we voor een sterk fundament onder het ‘digitale Huis van Thorbecke’.

Deze meerjarenvisie vormt de basis voor de toekomst van de digitale overheid. Digitalisering is een integraal onderdeel van alle maatschappelijke vraagstukken. Van onderwijs, infrastructuur, tot veiligheid. Door dit centraal te stellen, creëren we een kader voor samenwerking en innovatie, zodat we samen bouwen aan een inclusieve en veilige digitale toekomst.

Het is een ambitieuze agenda die vraagt om daadkracht, visie en leiderschap. Laten we samen de schouders eronder zetten en bouwen aan één digitale overheid die innovatief, betrouwbaar en dienstbaar is aan de samenleving.

2. Stevige opgaven

Zoals eerder genoemd, zorgt de geopolitieke situatie en de groeiende macht van grote Tech bedrijven ervoor dat we een hogere soevereiniteit en beveiliging van onze data en digitale infrastructuur nodig hebben.

We willen grip krijgen op de macht van IT-dienstverleners en de snelgroeiende technologische mogelijkheden. Tegelijkertijd verwachten burgers en ondernemers steeds betere dienstverlening van de overheid. Het rapport "De staat van de Uitvoering[4]" benadrukt de noodzaak.

2.1 De Overheid als betrouwbare dienstverlener

Het vertrouwen van burgers in de overheid hangt mede af van de digitale dienstverlening. Er is al veel gerapporteerd over de dienstverlening door de overheid. Rapporten van onder meer Ombudsmannen, de Regeringscommissaris Informatiehuishouding en De Staat van de Uitvoering maken duidelijk dat de dienstverlening door de overheid aan burgers en ondernemers sterk moet worden verbeterd.

Het vertrouwen van burgers in de overheid is cruciaal voor een goed functionerende democratie. Dat vertrouwen kan alleen toenemen wanneer de overheid afspraken nakomt, regels vereenvoudigt en transparant is over de voortgang van zaken. De overheidswebsites moeten voldoen aan hoge kwaliteitseisen, zodat ze herkenbaar en gebruiksvriendelijk zijn voor burgers en ondernemers. Daarnaast zal de overheid rekening moeten houden met eventuele beperkingen van burgers en ondernemers. Wat betekent dat diensten toegankelijk en inclusief moeten zijn. Dit kan door standaarden, digitoegankelijkheid en door één sublevel domein naamextensie te hanteren. Op deze manier kan de overheid het vertrouwen van burgers in de overheid en haar eigen herkenbaarheid vergroten.

2.2 Een weerbare overheid

We zijn ons ervan bewust geworden dat de snel veranderde geopolitieke situatie onze autonomie bedreigt. Daarnaast zijn we erg afhankelijk geworden van grote ICT-spelers. Dat moet anders. We willen onze data in eigen hand houden. We willen voorkomen dat onbevoegden onze administraties, bruggen, sluizen, verkeersregelsystemen, communicatiemiddelen en dergelijk kunnen binnendringen en overnemen. Het gaat om de continuïteit en betrouwbaarheid van onze vitale digitale infrastructuur, waarvan de maatschappij inmiddels volledig afhankelijk is. Dat betekent dat we risicovolle strategische afhankelijkheden afbouwen. Dit doen we door gebruik te maken van een gezonde mate van diversiteit en de mogelijkheid te behouden om over te stappen naar alternatieven.

2.3 Datagedreven werken

Verantwoord gebruik van gegevens is essentieel voor goede dienstverlening aan burgers en bedrijven en het aanpakken van maatschappelijke opgaven. Met de Interbestuurlijke Datastrategie (IBDS) organiseren we stapsgewijs een organisatie-overstijgend gegevenslandschap. Met oog voor wat er ethisch wenselijk is, juridisch mag en technisch

4 *Staat van de Uitvoering 2024 | Rapport | Rijksoverheid.nl*

kan. Dit doen we door het maken van afspraken en het toepassen van standaarden die gericht zijn op maximale interoperabiliteit en transparantie. Daarmee helpen we het vertrouwen in de overheid te verbeteren.

Gegevens 'zeggen' iets over burgers, ondernemers, machines en situaties, van inkomens tot en met klimaat. Gegevens zijn van belang om snel goede (proactieve) diensten te kunnen leveren, om medewerkers aan de balie te ondersteunen, om datagedreven werken mogelijk te maken, om misbruik en fraude te voorkomen en op te sporen, om het verkeer letterlijk in goede banen te leiden, om calamiteiten te voorkomen, om adequaat in te kunnen grijpen bij crises, enzovoort.

Deze gegevens kunnen ook misbruikt worden. We willen onze privacy beschermen. Bij allerlei typen gegevens zal een (meest wettelijke) afweging gemaakt moeten worden tussen de twee uitersten: alles openbaar en transparant of alles vertrouwelijk en achter slot en grendel.

Data-interoperabiliteit wordt zowel juridisch als technisch een uitgangspunt voor leveranciersonafhankelijkheid en dataportabiliteit[5]. Een middel dat daarbij zal moeten worden ingezet is open source. Het basisprincipe voor de Nederlandse overheid is "Open, tenzij". Dit betekent dat alle overheidssoftware in principe open source moet zijn, tenzij er gegronde redenen zijn om dit niet te doen. Open source vermindert de afhankelijkheid van specifieke leveranciers (vendor lock-in). Daarnaast levert het een bijdrage aan transparantie, vertrouwen, samenwerking en innovatie.

2.4 Er is meer: de digitale samenleving

De digitale overheid maakt deel uit van de digitale samenleving. Er zijn ook tal van ontwikkelingen die zich binnen bepaalde sectoren afspelen, zoals in de pensioensector, de gezondheidszorg, de industrie. Al deze ontwikkelingen kennen een fundering van informatietechnologie. Deze ontwikkelingen rekenen we toe aan het idee van de digitale *samenleving*, waarvan de digitale overheid slechts een deel is. Deze meerjarenvisie beperkt zich tot de overheidsbrede voorzieningen en de randvoorwaardelijke ontwikkelingen binnen de digitale overheid.

5 Data portabiliteit gaat over het verplaatsen van je data. Zoals downloaden van je foto's, overzetten van contacten naar een andere telefoon. Interoperabiliteit gaat over laten samenwerken van systemen, zoals je agenda die samenwerkt met je navigatie app.

3. De Digitale Overheid van 2030

In 2030 heeft de Nederlandse overheid een open, innovatieve en veilige visie gerealiseerd die de digitale dienstverlening heeft hervormd. Dit hoofdstuk fungeert als een stip op de horizon die laat zien wat mogelijk is wanneer we helder definiëren hoe we de digitale overheid in de toekomst voor ons zien.

Om in 2030 onze ideale digitale overheid te realiseren, moet er veel gebeuren. Technologie heeft ons veel gebracht, maar we hebben ook te maken met uitdagingen en bedreigingen. Daarom moeten we de digitale overheid herprogrammeren en beter samenwerken met de maatschappij om beschikbare oplossingen en nieuwe technieken van de markt te gebruiken. Zo hebben we naast de innovatieve oplossingen uit de markt, ook de kennis en kunde van marktpartijen nodig om in de gedigitaliseerde samenleving de wettelijke taken te kunnen blijven uitvoeren. Dit betekent dat de uitvoering eerder betrokken moet worden bij het creëren van data oplossingen, én dat politici meer inzicht krijgen in hoe wetgeving zich vertaalt naar computersystemen.

Inclusieve en gebruiksvriendelijke dienstverlening

We houden rekening met de diverse behoeften en eventuele beperkingen van burgers en ondernemers. Onze diensten zijn toegankelijk en inclusief en voldoen aan digitale toegankelijkheidsstandaarden. Dit creëert een eenduidige overheidsbeleving en leidt gebruikers op een proactieve manier door de dienstverleningsprocessen, ongeacht de instantie (digitaal of fysiek).

AI en mensgerichte benadering

Kunstmatige intelligentie speelt een belangrijke rol in de publieke dienstverlening. We zetten AI verantwoord in om een mensgerichte en inclusieve benadering te creëren in het digitale domein. Waar AI tekort schiet kan de burger beroep blijven doen op een persoon bij een loket die de burger met digitale zaken kan ondersteunen.

Strategische autonomie

We bouwen risicovolle strategische afhankelijkheden af en zorgen voor een gezonde diversiteit aan leveranciers met daarbij een duidelijke exit-strategie. Waar mogelijk werken we met open source. Dit bevordert transparantie, vertrouwen, samenwerking en innovatie, en verminderd onze afhankelijkheid van specifieke leveranciers (vendor lock-in).

Datagebruik en privacy

De interbestuurlijke datastrategie creëert een gegevenslandschap met een federatief datastelsel. Dit bevordert interoperabiliteit. Zo ontzorgt het overheidsorganisaties en private partijen. Tegelijkertijd kunnen we met behulp van privacy enhancing technologies gezamenlijke data-analyses uitvoeren op een privacy-vriendelijke manier.

Robuuste en flexibele ICT-infrastructuur

In 2030 functioneert de digitale overheid op een vernieuwd, overheidsbreed ICT-stelsel. Dit stelsel combineert Europese oplossingen, clouddiensten van wereldwijde aanbieders binnen duidelijke kaders, en eigen overheidsoplossingen. Diensten rond toegang, identiteit en zorg vereisen altijd beschikbare onderliggende infrastructuur, ongeacht

geopolitieke omstandigheden. Digitale weerbaarheid is essentieel voor de continuïteit van onze dienstverlening.

Interoperabiliteit en digitale autonomie

Interoperabiliteit is een cruciale pijler voor digitale autonomie. Het maakt ons minder afhankelijk van enkele aanbieders, geeft ons meer controle over onze data, stimuleert innovatie en versterkt de digitale soevereiniteit. In 2030 beschikken we over een stelsel van overheidsdatacenters, aangevuld met publieke clouddienstverleners.

De digitale identiteit

Digitale identiteitswallets fungeren als inlogmiddelen en zijn gecertifieerd als Europese Digitale Identeits Wallets (EDI). Een bijbehorend EDI-stelsel zorgt ervoor dat de EDI-wallets in alle Europese landen functioneren. Via het stelsel krijgen dienstverleners toegang tot zowel publieke als erkende private inlogmiddelen.

Caribisch Nederland

De openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba beschikken over een gelijkwaardige digitale infrastructuur als Europees Nederland. Als onderdeel van Europees Nederland kunnen de eilanden deelnemen aan afspraken en standaarden van de digitale overheid, met aanpassingen voor de unieke Caribische context. We ontwikkelen innovatieve methoden en het streven is om legacy-systemen op beide continenten achter ons te laten. Het tijdsverschil met Europees Nederland biedt mogelijkheden voor dienstverlening buiten reguliere openingstijden en redundantie in datacenters.

Regie op EU-wetgeving en Architectuur

We voeren meer centrale regie op EU-Richtlijnenen vice versa, met een adequate implementatietijd voor publieke dienstverleners. Een samenhangende digitale overheid bereiken we door te bouwen met open standaarden. Hiervoor is goede afstemming met de Architectuurraad Digitale Overheid en het Forum Standaardisatie de standaard.

Effectieve projectenportfolio's

We verbeteren de slagkracht van innovatie-instrumenten, zoals het innovatiebudget, digicampus en digilab. Roadmaps en overzichten van alle digitale projecten van de verschillende programmeringstafels zorgen voor inzicht in de werkzaamheden en vernieuwingsvoorstellen binnen de Generieke Digitale Infrastructuur.

Eigen expertise

De Rijksoverheid blijft zich inzetten als aantrekkelijke werkgever en investeert in innovatie en opleidingen om eigen kennis in huis te hebben. Dit is nodig, omdat de multilaterale wereld en internationalisering van de afgelopen decennia plaats hebben gemaakt voor protectionisme, fragmentatie en blokvorming. In dit huidige tijdsframe is het daarom van belang de soevereiniteit te versterken en de afhankelijkheid te verminderen. Digitaal vakmanschap staat centraal. Ambtenaren met en zonder digitale vaardigheden worden gestimuleerd tot wederzijds begrip. Lange termijn oplossingen zijn nodig, met aandacht voor het groter geheel. Denk aan meer aandacht voor instroom vanwege vergrijzing, kennisontwikkeling door schaarste en een leven lang leren in digitale competenties. Deze aanpak vermindert afhankelijkheid en bouwt aan een toekomstbestendige, technologische competente overheid.

Continue ontwikkeling

Ook na 2030 blijft de digitale overheid ontwikkelen, samen met burgers, ondernemers, publieke dienstverleners en medeoverheden om ervoor te zorgen dat de belangen en technische mogelijkheden blijvend zullen worden benut. Zodat de digitale overheid na 2030 betrouwbaar, veilig, toegankelijk, innovatief en veerkrachtig is.

4. Uitwerking Digitale Overheid 2030

De digitale overheid speelt een belangrijke rol bij de uitdagingen, die we in eerdere hoofdstukken hebben besproken. In dit hoofdstuk werken we de visie van de digitale overheid 2025-2030 nader uit.

We bespreken de visie vanuit vijf samenhangende invalshoeken die van 'binnen naar buiten' worden benaderd:

- Infrastructuur
- Gegevensuitwisseling
- Toegang
- Interactie
- Publicaties

We maken voor elk van deze invalshoeken een zo nauwkeurig mogelijke inschatting van de *richting* waarin de digitale overheid, gebruikmakend van moderne informatietechnologie, zich ontwikkelt. Onze focus is de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI) en de doorontwikkeling van de overheidsbrede bouwstenen van de digitale overheid. Daarbij doen we een inschatting van de technologische ontwikkelingen. We maken daarbij ook keuzes. We willen immers grip houden op de inzet van informatietechnologie.

4.1 Infrastructuur

Zoals de essentiële fysieke infrastructuur veel meer is dan de snelwegen en bruggen die ons verbinden, zijn de digitale snelwegen waarover data bewegen en de opslag van gevoelige gegevens van Nederlandse burgers van nationaal belang. Onze dienstverlening, economie en veiligheid hangen hiervan af.

Het op orde hebben van de digitale basisinfrastructuur vertaalt zich door in het op orde hebben van de harde ICT-infrastructuur die daarvoor nodig is. Lange tijd is de ICT-infrastructuur behandeld als een commodity. Sourcing van ICT-infrastructuur was een technische kwestie die we zo diep mogelijk in de uitvoering belegden.

Digitalisering is inmiddels meer dan een nieuw communicatiekanaal (web) bovenop bestaande processen. Onze manier van leven en werken is dusdanig veranderd dat we voortdurend digitale diensten afnemen, ook van de overheid. Wat een technisch onderwerp lijkt, blijkt nu te veel in handen te zijn gelegd van buitenlandse bedrijven. Veranderingen die maatschappelijk gewenst zijn, lopen stuk op gebrek aan wendbaarheid van harde ICT.

Te vaak zijn er ook technische storingen met grote maatschappelijke gevolgen. Het politieke belang van het ICT-infrastructuur onderwerp is daardoor sterk toegenomen. De dreigende geopolitieke situatie versterkt dit. Afhankelijkheid van andere landen, van (te) makkelijk te verstoren systemen vraagt om een bewustzijnsverandering.

Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft de taak om te standaardiseren, kaders te stellen en samenwerking te organiseren. De GDI en het Meerjarenprogramma Infrastructuur Digitale Overheid (MIDO) zijn instrumenten binnen deze taak. Voor de

Digitale Overheid is het in de komende jaren nodig deze instrumenten ook in te zetten voor de harde ICT-infrastructuur. Er is een stelselmatige aanpak nodig waarin de som van alle stukjes ICT-infrastructuur per voorziening en per organisatie meer is dan de delen.

In de vorm van het stelsel Diginetwerk bestaat er al een bouwsteen op het gebied van hoog beveiligde uitwisseling van persoonsgegevens. Ook voor de andere basisvormen van ICT-infra, rekenkracht en dataopslag zijn overheidsbrede bouwstenen nodig. is Verdere standaardisatie is mogelijk en gewenst. De MIDO-structuur en de GDI-instrumenten bieden een goede basis om dit te realiseren.

Om de instrumenten die er al zijn op de juiste manier in te zetten en waar nodig te versterken, is kennis nodig. Daarom gaan we door met het investeren in het aannemen van nieuwe specialisten en het opleiden van eigen medewerkers met deze kennis om in de afdelingen die de kaderstellende en coördinerende taken uit te voeren. Samenwerking is cruciaal. Betere kennisdeling tussen de verschillende overheden is een van de elementen in het doorbreken van gefragmenteerde sourcing. De MIDO-structuur biedt een basis voor deze kennisdeling waarin alle deelnemende organisaties kennis halen en brengen en een gezamenlijke taal ontwikkelen om langs elkaar heen praten op technische dossiers te voorkomen.

Interbestuurlijke samenwerking op het gebied van ICT-infrastructuur biedt aanzienlijke voordelen voor overheden op verschillende bestuurslagen. Door gezamenlijk te werken aan gemeentelijke belastingen, burgerzaken en geo-informatievoorzieningen kunnen 342 gemeentes efficiënter opereren. Dit geldt ook voor provincies, waterschappen en veiligheidsregio's. Een adaptieve digitale infrastructuur is essentieel. Één architectuur en een platformstrategie voor gemeenten zijn cruciaal. Dit centrale platform biedt uniforme software en functionaliteiten, met flexibele dataopslag-opties. Hoewel dit proces complex is vanwege uiteenlopende prioriteiten en belangen, leidt het tot gestandaardiseerde dienstverlening en vereenvoudigde overdracht tussen organisaties. Werkprocessen moeten worden aangepast en gebruikers geïnformeerd. Deze aanpak plaatst de burger en ondernemer centraal in de dienstverlening, in plaats van de organisatie. Zo wordt een modulair, flexibel IT-landschap gecreëerd dat kan meebewegen met politieke en bestuurlijke verandering.

Juist omdat de wereld van de ICT-infrastructuur zo is veranderd, is het inzetten van innovaties binnen de overheid noodzakelijk. Het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties stimuleert het gebruik van nieuwe digitale technologieën voor het oplossen van maatschappelijke opgaven, waarbij de markt ook nadrukkelijk wordt uitgedaagd om mee te denken. Dit betekent dat we cloudtechnologie toepassen. Waar het verantwoord is benutten we diensten van grote aanbieders. Dit is echter alleen verantwoord als er adequate alternatieven beschikbaar zijn. Daarbij moet de portabiliteit gewaarborgd blijven. Dit omdat de uitwisselbaarheid, schaalbaarheid en impact op klimaat worden opgenomen in de architectuur. Op deze manier zorgen we dat de overstap naar een overheidsdatacentrum of een andere aanbieder mogelijk blijft.

De betrokkenheid bij de verschillende Europese projecten op gebied van ICT-Infrastructuur is vergroot. Parallel zal het nodig blijven eigen initiatieven te nemen en de eigen ICT-infrastructuur vaker te vernieuwen. Ook voor ICT-infrastructuur is versterking van het levenscyclusbeleid noodzakelijk.

In 2030 functioneert de digitale overheid op een vernieuwd, overheidsbreed Cloud ICT-stelsel. Dit stelsel combineert Europese oplossingen, clouddiensten van wereldwijde aanbieders binnen duidelijke kaders met eigen overheidsoplossingen.

Essentiële diensten rond toegang, identiteit en zorg maken het noodzakelijk dat de overheid zorgt dat de onderliggende infrastructuur altijd beschikbaar is, en blijft, ongeacht de geopolitieke omstandigheden. Digitale weerbaarheid is essentieel voor business continuïteit van de overheid en van de BV Nederland.

Een instrument dat vanuit Europa is ontwikkeld om hierbij te helpen is het European Interoperability Framework (EIF). Dit raamwerk (zie afbeelding) maakt duidelijk dat de afspraken zich uitstrekken van juridische interoperabiliteit tot de technische interoperabiliteit. En dat deze lagen in samenhang gerealiseerd moeten zijn. Onze ICT-infrastructuur speelt een belangrijke rol op de laag van de technische interoperabiliteit, door in het fundament te werken aan generieke oplossingen en bouwblokken en zorg te dragen voor de adoptie. Zo creëren we een “interoperabiliteit by design” waarmee we als 1-overheid naar buiten kunnen treden. Op deze manier kunnen we wendbaar omgaan met veranderingen in de maatschappij.

In 2030 hebben we:

- Een overheid die op basis van de infrastructuur innovatieve digitale diensten kan ontwikkelen en gebruik kan maken van de nieuwste technologieën;
- Een overheid die kan inspelen op de veranderende behoeften van burgers en bedrijven;
- Een overheid die zich bewust is van externe risico’s en die de beveiliging hoog in het vaandel heeft;
- Een overheid die de veiligheid van persoonsgegevens waarborgt;
- Een overheid die wendbaar en flexibel is en snel kan reageren op nieuwe wensen en eisen;
- Een overheid die de digitale huishouding actueel houdt en daarbij ook op de kosten let;
- een eigen soevereine overheidscloud in samenwerking met bestaande overheidsdienstverleners en de markt
- een centrale overheidsmarktplaats ingericht speciaal voor cloudtechnologieën, die vraag aan het juiste aanbod koppelt. Dit op basis van standaarden en Europese ervaringen. Gegevens van essentieel belang, zoals de basisregistraties, brengen we niet langer onder in de publieke cloud;
- In 2030 de afhankelijkheden structureel in kaart en is er beleid en toezicht dat risicovolle strategische afhankelijkheden voorkomt.

De basis hiervoor wordt gelegd in de reeds lopende beleidsinitiatieven om een goed functionerende markt te creëren met een ecosysteem waarin verschillende Europese dienstenaanbieders op een federatieve wijze samenwerken. Zo wordt een vraag gestuurd aanbod tot stand gebracht, zonder dat er daarbij ongezonde machtsposities binnen de markt ontstaan. Hierbij is het, zoals Clingendael[6] benoemt, wenselijk dat het gebruiksgemak voor afnemers van clouddiensten centraal staat en dus vraag en aanbod goed op elkaar aansluiten, waarmee Europese partijen een aantrekkelijker keuze worden.

De weg daarnaartoe:

- We redeneren vanuit functies die we nodig hebben en bouwen modulair;
- Strikter toepassen van bestaande en bewezen beleidsinstrumenten: intensiveren van het gebruik van het Diginetwerkstelsel, generieke aansluiting op het e-TESTA-netwerk, toepassing van vastgestelde standaarden, toepassing van beleid op het gebied van beveiliging zoals de BIO, implementatie EU-beleid, gebruik algoritmen en AI. Het domein wordt daarmee niet alleen faciliterend, maar ook voortschrijvend en in sommige gevallen verplichtend;

6 Kabinetsreactie Policy Brief van het Clingendael Institute ‘Too late to act? Europe’s quest for cloud sovereignty’ (20 september 2024)

- Ontwerpen van nieuwe instrumenten: nieuw beleid op het gebied van digitale autonomie, nadere invulling van het cloudbeleid, uitbreiding van de Wet Digitale Overheid, implementeren van EU-beleid op het ICT-beleidsterrein;
- We verbreden de samenwerking van de GDI naar de Digitale Overheid. Op deze manier delen we lessen die we hebben geleerd en vormen steeds meer één overheid voor de burger en ondernemer.

4.1.1 Permanente rekenkracht

De Nederlandse overheid gaat werken aan de ontwikkeling van een nationale infrastructurele basis. Deze is geschikt voor de informatievoorziening van organisaties van alle bestuurslagen. Bestaande overheidsdatacenters zullen deel gaan uitmaken van deze vitale infrastructuur. Om dit te realiseren werkt de Nederlandse overheid samen met Nederlandse en Europese marktpartijen en investeren we proactief in het vergaren van kennis. De markt wordt actief betrokken onder de voorwaarden dat openheid voorop staat en er aandacht wordt geschonken aan standaardisatie en de wettelijke kaders. Door modernisering en samenwerking worden kwetsbaarheden teruggedrongen en neemt de noodzakelijke beschikbaarheid van rekenkracht toe. We werken toe naar een stelsel van overheidsdatacenters, aangevuld met clouddienstverleners uit de markt.
Dat biedt een basis voor alle overheidsorganisaties.
Zij kunnen vervolgens hun bedrijfsapplicaties op deze basisinfrastructuur laten draaien. Deze opzet is vergelijkbaar met het gegeven dat bussen en vrachtwagens gebruik kunnen maken van door de overheid aangelegde wegen die voorzien zijn van moderne verkeersbegeleidingssystemen en calamiteitenvoorzieningen. Zo verminderen we onze afhankelijkheid van grote buitenlandse bedrijven en mogelijke geopolitieke interventies.

4.1.2 Dataopslag

De beschikbaarheid en bescherming van data maakt deel uit van de vitale digitale infrastructuur. Deze data worden opgeslagen in de zojuist besproken samenwerkende overheidsdatacenters, maar zijn voor een deel ook aanwezig in de cloud, die geleverd wordt door gecertificeerde private partijen in binnen-en buitenland.

En ook het omgekeerde is van belang: kritieke data die in cloudomgevingen van internationale cloudproviders worden opgeslagen, dienen ook in datacenters onder zeggenschap van de overheid te worden opgeslagen, tenminste als back-up. Zo blijft het mogelijk om over te stappen naar een andere aanbieder (dataportabiliteit). Portabiliteit is zeer belangrijk omdat het verdienmodel van cloudaanbieders steeds meer is gebaseerd op de verplaatsing van data. Portabiliteit gaat dus ook over het betaalbaar houden van de digitale basis van de overheid. Ook zullen we op langere termijn gebruik kunnen maken van nieuwe mogelijkheden die in EU-verband worden ontwikkeld zoals de dataspaces[7]. Zie ook: *het rapport Standaarden en standaardisatieactiviteiten voor clouddiensten* van Forum standaardisatie.

4.1.3 De weg naar de cloud

Clouddiensten bieden de overheid aanzienlijke voordelen op het gebied van flexibiliteit, innovatie, schaalbaarheid en financiering. Ze maken het mogelijk om snel nieuwe diensten te koppelen, grote datasets te beheren en testomgevingen op te zetten. Innovatie wordt versneld door toegang tot geavanceerde technologieën zoals AI en analytics. Schaalbaarheid wordt verbeterd, waardoor snel kan worden ingespeeld op veranderende eisen.

Hiervoor zal de overheid in 2030:
- Gebruik maken van de relevante en geschikte technologieën;
- digitaal strategisch autonoom kunnen acteren en zorgen dat het altijd een back-up van de data in eigen beheer heeft;
- de juiste IT-variant of middel kunnen kiezen.
- niet alleen regels of beleid maar ook concrete keuzes in een door haar gerealiseerde publiek-private multi-overheidscloud stelsel met verschillende keuze varianten kunnen bieden.

Clouddiensten faciliteren ook interdepartementale en interbestuurlijke samenwerking. Dit is cruciaal om urgente maatschappelijke opgaven aan te pakken. Ze maken het delen en analyseren van informatie en data eenvoudiger en sneller dan traditionele On Premise-oplossingen (lokale server of binnen strikte verkaveling aanbestede datacenterdiensten). Dit bevordert de samenwerking tussen departementen. Om dit te kunnen waarmaken zullen er op de termijn verschillende stappen gezet moeten worden:
- Onder goede regie van de overheid wordt de Cloud gezamenlijk met medeoverheden opgepakt, waarbij een eenduidige definitie van cloud wordt vastgesteld die consistent is over alle bestuurlijke lagen heen;
- Herziening van cloudbeleid 2022;

7 *Data Spaces | Interoperable Europe Portal*

Cloudvormen

Het *Rijksbreed Cloudbeleid 2022* stimuleert overheidsinstellingen om clouddiensten te gebruiken die voldoen aan hoge eisen op het gebied van veiligheid, privacy en betrouwbaarheid. Hierbij is het belangrijk om de verschillende Cloudvormen te begrijpen:

- **Public cloud:** Aangeboden door externe providers (AWS, AZURE, Google Cloud) via het internet. Wereldwijd gedeelde infrastructuur, schaalbaar en kosten efficiënt.
- **Private cloud:** Exclusief voor één organisatie, intern beheerd of uitbesteed. Meer controle over beveiliging en compliance. Vaak contractueel ingeperkt door verkaveling en aanbestedingsregels.
- **Multi-cloud:** Combinatie van diensten van meerdere public cloud providers. Vergroot flexibiliteit en voorkomt vendor lock-in.
- **Hybride cloud:** Integreert public en private clouds. Gevoelige data in de private cloud, minder kritische workloads in de public cloud.

Naast de verschillende cloudvormen (public, private, multi, hybride) zijn er ook verschillende servicemodellen die bepalen welke onderdelen van de IT-infrastructuur door de cloudprovider worden beheerd en welke door de gebruiker:

- **Infrastructure as a Service (IaaS):**
  - Wat het is: Je huurt de basisinfrastructuur zoals servers, opslag en netwerken. Je beheert zelf het besturingssysteem, applicaties en data.
  - Analogie: Huren van een leeg stuk grond waarop je zelf een huis bouwt. (eventuele toevoeging aan analogie: gaat niet alleen om de grond, ook om de watertoevoer, elektriciteitsnetwerk, internetkabels naar het huis dat je gaat bouwen, etc)
  - Voorbeeld: Een virtuele machine in de cloud.
- **Platform as a Service (PaaS):**
  - Wat het is: Je krijgt een platform om applicaties te ontwikkelen, testen en draaien. De cloudprovider beheert de onderliggende infrastructuur.
  - Analogie: Huren van een appartement, je hoeft je geen zorgen te maken over het onderhoud van het gebouw.
  - Voorbeeld: Een database service in de cloud, een containerplatform met CI/CD straat.
- **Software as a Service (SaaS):**
  - Wat het is: Je gebruikt software die via internet wordt aangeboden. Je hoeft geen zorgen te maken over infrastructuur of software updates.
  - Analogie: Een hotelkamer boeken, alles wordt voor je geregeld.
  - Voorbeeld: Webmail of een CRM-systeem in de cloud of geïntegreerde werkplek als M365.

- Ontwikkelen van Visie Cloud gebruik door de gehele overheid;
  1. Definiëren van verschillende cloud ‘lagen’ en hun toepassing; Hardware, Software, dataopslagetc.
  2. Basis uitgangspunten voor de belangen van de overheid, in relatie tot de samenwerking met de markt. Denk aan (in) source, innovatie, compute, beschikbaarheid, legacy oude systemen, afhankelijkheid verminderen.
- Afweegkader van wat in welke type cloud zou mogen. Uitwerken van de visie naar een Cloudstrategie met roadmap (maatregelen, acties en projecten) in samenhang met de markt en overheid;
- We zorgen voor een centraal inzicht in de behoeftes van cloud, door de verschillende vragen te bundelen;
- We selecteren standaarden van projecten zoals Haven plus (VNG), SURFCumulus (SURF) en vergelijkbare initiatieven in Europa;
- We zorgen voor overheidsbrede samenwerking waarmee mogelijkheden ontstaan om (soevereine) overheids-ICT diensten overheidsbreed te kunnen gebruiken en elkaar te helpen bij implementatie.

4.1.4 Netwerken

Digitale netwerken vormen de snelwegen van onze data. Nederland beschikt over tal van (nationale en internationale) netwerken, die onderling verbonden zijn. Net als voor datacenters geldt dat dit een combinatie van publieke en private netwerken is.

De overheid beschikt over een aantal basisvoorzieningen voor het netwerk, zoals het stelsel DigiNetwerk, RON,

e-TESTA-netwerk. Maar beschikt vooral over veel organisatiegerichte oplossingen, zoals voor RWS, Defensie, Justitie en Veiligheid, Buitenlandse Zaken, Provincies, Gemeente (GGI-netwerk) en Waterschappen. Netwerken zijn het fundament voor veilige- en betrouwbare data uitwisseling.

Digitale weerbaarheid begint bij de toegangsdeur van de gegevens, namelijk het netwerk. De overheid is kwetsbaar door het zeer grote aanvalsoppervlakte. Segmentatie en het versterken van meervoudige authenticatie en autorisatie verkleint dit aanvalsoppervlak. Zero Trust Netwerk Architecture (ZTNA) dient het fundament te zijn van de doorontwikkeling van het netwerklandschap van de overheid. ZTNA verkleint het aanvalsoppervlak door ook binnen je eigen netwerk bij iedere stap opnieuw te checken of de afnemer de juiste autorisaties heeft en dit op een gestandaardiseerde en efficiënte manier uit te voeren. Verder zorgt ZTNA dat er van buitenaf geen informatie over de technische adressen van diensten zichtbaar is.

De verdere ontwikkeling van de overheid ICT-infrastructuur dient in samenspraak met alle partijen nader uitgewerkt te worden. Interoperabiliteit, Cryptografie en Security zijn de sleutelwoorden. Ook de ontwikkeling van blockchain en quantum dienen in dit domein te worden meegenomen.

4.2 Gegevensuitwisseling

Verantwoord gebruik van gegevens is essentieel voor goede dienstverlening aan burgers en bedrijven en het aanpakken van maatschappelijke opgaven. Of het nu gaat om de woonopgave, bestaanszekerheid of de energietransitie: zonder data kun je niet monitoren hoeveel woningen worden gebouwd, burgers attenderen op welke regelingen zij recht hebben, een nieuw toeslagenstelsel invoeren of bepalen welke wijk nu het beste van het gas af kan. Alle processen bij de overheid beginnen bij de inzet van gegevens.

De maatschappij is tegelijkertijd terecht zeer kritisch over hoe de overheid omgaat met data van burgers en ondernemers. De bestaande gegevensuitwisseling is voor hen niet transparant genoeg. Regelmatig zijn er voorbeelden van gebruik van foutieve gegevens in registraties, van onrechtmatig gegevensgebruik, of onveilige gegevensdeling. De laatste jaren hebben we helaas gezien dat die risico's zich te vaak manifesteren.

Elke wens tot verbetering van de dienstverlening (proactief, maatwerk, responsief) of het versnellen van een maatschappelijke opgave (asiel), stelt nieuwe eisen

Uitgangspunten voor datadeling

- Gegevens van organisaties met een publieke taak zijn vindbaar, toegankelijk, interoperabel en herbruikbaar (FAIR);
- Gegevensuitwisseling doen we zoveel mogelijk op basis van open standaarden;
- Gegevensverwerkingen en analyse doen we zoveel mogelijk open source, zodat transparant is hoe de gedeelde gegevens gebruikt worden;
- Gegevens worden eenmalig opgeslagen en meervoudig (verplicht) gebruikt;
- Metadatering en eenduidige gegevensdefinities zijn van groot belang om datadeling mogelijk te maken;
- Er worden niet meer gegevens dan nodig uitgewisseld tussen overheidsorganisaties (dataminimalisatie);
- Partijen die betrokken zijn bij het opslaan, beschikbaar stellen en afnemen van gegevens maken daarover heldere afspraken waaronder:
  - Verantwoordelijkheden voor kwaliteit, privacybescherming, beveiliging, levertijd, etc.;
  - Bevoegdheden;
  - Standaarden;
  - Services (gegevenslevering, notificatie, abonnementen, probleemoplossing, etc.);
  - Eventuele bewerking van gegevens (combinatie, verrijking, tussenopslag, etc.);
  - Financiële aspecten, zoals verrekening.

aan hoe we in Nederland de gegevenshuishouding van de overheid georganiseerd hebben. Een betere overheid begint daarom bij het verbeteren van de overheidsbrede gegevenshuishouding. Het wordt tijd dat we de gegevenshuishouding van de overheid, als onderdeel van onze vitale infrastructuur, als één samenhangend geheel organiseren. Gegevensuitwisseling tussen overheidsorganisaties verloopt vaak moeizaam door verschillende problemen.[8] Er zijn juridische obstakels, zoals ingewikkelde wetgeving die lang duurt om aan te passen. Daarnaast hebben overheidsorganisaties te maken met organisatorische uitdagingen, omdat ze vaak apart werken aan dezelfde problemen. Dat kan leiden tot verspilling van middelen. Ook zijn er technische moeilijkheden, zoals vaak kopiëren en het versnipperd opslaan van gegevens, wat risico's en extra kosten met zich meebrengt. Jaarlijks worden miljarden berichten uitgewisseld tussen overheidsinstanties. De vele uitwisselingen zijn cruciaal voor de toekomst van de digitale overheid. Door het delen van data wordt veel dubbel werk voorkomen, hoeven burgers en bedrijven niet steeds dezelfde informatie te verstrekken en worden fouten en de kans op fraude verminderd.

4.2.1 Naar een organisatie-overstijgend gegevenslandschap

We trekken deze lijn door, ook in de Nederlandse Digitaliseringsstrategie. Er ligt nog een groot potentieel voor datadeling. We werken de komende jaren stapsgewijs

8 Ook de Staat van de Uitvoering benadrukt dat de gewenste dienstverlening steeds lastiger te realiseren valt als we niet op een andere wijze het delen van gegevens gaan vormgeven. Tegelijkertijd laat de Staat zien dat de verandercapaciteit in de uitvoering beperkt is als gevolg van de grote complexiteit van regelgeving en processen en legacyproblematiek.

met elkaar aan een verbeterde inrichting van het data-ecosysteem van de Nederlandse overheid: het federatief datastelsel (FDS). Een organisatie-overstijgend gegevenslandschap dat overheidsorganisaties én private partijen ontzorgt door datadeelvraagstukken (interoperabiliteit) op te lossen.

Dit realiseren we door verdergaande standaardisatie te organiseren en *verantwoord* data delen af te dwingen. Daarmee helpen we het vertrouwen in de overheid te verbeteren. Bijvoorbeeld door gegevensverwerkingen overheidsbreed op dezelfde manier te loggen. Zo komen organisaties meer in control en burgers en ondernemers krijgen meer inzicht in wie hun gegevens, op welk moment, voor welk doel gebruikt. Of om de privacy te versterken door verdergaande vormen van dataminimalisatie toe te passen in bestaande processen, al dan niet met behulp van Privacy Enhancing Technologies. Dit is een technologie die organisaties in staat stelt om gezamenlijk data-analyses uit te voeren op een privacy vriendelijke manier.

We zijn dan bezig met het organiseren van de randvoorwaarden voor een betere dienstverlening aan burgers en ondernemers op een manier die recht doet aan de maatschappelijke zorgen rondom datagebruik.

Burgers en ondernemers moeten erop kunnen vertrouwen dat op een juiste manier wordt omgegaan met hun persoonsgegevens, dat hun rechten worden beschermd en dat toezicht voldoende is geborgd. Vereenvoudiging van regelgeving is randvoorwaardelijk. Maatschappelijk en politiek staan publieke waarden centraal zoals transparantie, accountability, privacy en keuzevrijheid voor burgers. Datagedreven (overheids)handelen moet gepaard gaan met mogelijkheden voor burgers en ondernemers om grip te krijgen op het verzamelen, gebruiken en hergebruiken van hun eigen gegevens.

De Europese agenda in het data-domein is fors. De oOen datarichtlijn en de data governance verordening bevatten verplichtingen voor het beschikbaar stellen van overheidsgegevens voor maatschappelijk hergebruik. Zij stellen kaders voor het ontsluiten van gegevens via centrale registers, interoperabiliteit en standaardisatie.

Andere Europese kaders (zoals de herziene eIDAS verordening met Europese Digitale Identiteitswallets en de Single Digital Gateway verordening, met het Once Only Technical System) richten zich op toegang krijgen tot digitale dienstverlening en op het delen van gegevens (grens overstijgend) voor individuele dienstverlening aan burgers en ondernemers, of voor hergebruik onder regie van de gebruiker zelf.

Door het werken met architectuur en moderne standaarden, werken we toe naar de gewenste modernisering in het Federatief Datastelsel. Afspraken en standaarden zijn hierbij belangrijk om een veilige, betrouwbare interoperabiliteit te bereiken.

4.3 Toegang

Burgers en ondernemers willen op een eenvoudige en betrouwbare manier toegang krijgen tot de digitale overheid. Zij gebruiken hiervoor verschillende apparaten: PC, tablet, mobiel of slimme apparaten. Burgers en ondernemers kunnen op een veilige manier toegang krijgen tot de dienstverlening van de Europese overheden, met zowel publiek als in de toekomst ook privaat aangeboden inlogmiddelen. Bekende inlogmiddelen zijn DigiD voor burgers en eHerkenning voor ondernemers.

Omgekeerd kunnen burgers en ondernemers van andere EU-landen toegang krijgen tot de Nederlandse overheid, dit is al mogelijk via eIDAS genotificeerde inlogmiddelen[9].

In de toekomst komen er naast deze inlogmiddelen ook gecertificeerde nationale Europese Digitale Identiteits (EDI-) wallets en een bijbehorend EDI-stelsel om deze wallets te laten functioneren in alle Europese landen. In dit kader werken Nederlandse overheidsorganisaties samen onder het programma EDI-stelsel NL en het bureau LSP (Large Scale Pilots) om zoveel mogelijk stakeholders te betrekken. Ze werken zowel publiek als privaat mee aan Europese Large Scale Pilots op het terrein van digitale identiteit.

Momenteel wordt gewerkt aan het Stelsel van Toegang, waarmee dienstverleners via één aansluitpunt/koppelvlak toegang krijgen tot alle onder de Wet digitale overheid erkende inlogmiddelen. Het Stelsel Toegang geeft

9 Dit zijn nationale elektronische identificatiemiddelen die officieel erkend zijn door de Europese Unie voor grensoverschrijdend gebruik binnen de Europese Economische Ruimte (EER).

EDI-wallets

Met een EDI-wallet kan iemand zich identificeren in alle EU-lidstaten, onder meer om toegang te krijgen tot diensten van overheidsorganisaties en private dienstverleners. Er kan een digitale handtekening mee worden gezet en opgeslagen informatie, zoals een diploma kan digitaal 'overhandigd' worden aan bevoegde instanties.

hiermee uitvoering aan de Wet digitale overheid, waarin onder meer wordt geregeld dat Nederlandse burgers en ondernemers op verschillende manieren veilig kunnen inloggen bij de overheid.

4.3.1 Toegang voor burgers

Burgers moeten zich ook identificeren wanneer zij bij een balie van het gemeentehuis of een andere overheidsorganisatie komen. Dit kan naast de bekende ID-kaart, paspoort of rijbewijs.

Vrijwillig machtigen en wettelijk vertegenwoordigen

Het is ook mogelijk dat iemand anders je vertegenwoordigt bij je interactie met de overheid. We maken hierbij onderscheid tussen vrijwillig machtigen en wettelijk vertegenwoordigen. Handelingsbekwame burgers kunnen vrijwillig iemand aanwijzen (machtigen) om zich te laten vertegenwoordigen in de interactie met publieke dienstverleners. Bijvoorbeeld omdat je iemand anders je belastingaangifte wilt laten invullen. Burgers die (deels) handelingsonbekwaam zijn en niet zelfstandig mogen handelen, zoals personen die onder bewind of curatele staan of minderjarigen, hebben een door de wet of door de rechter aangestelde wettelijk vertegenwoordiger (bewindvoerder, curator, mentor of een persoon met gezag over een minderjarige). De functionaliteiten en registers die hiervoor nodig zijn, worden ontwikkeld onder het Stelsel Toegang.

4.3.2 Toegang voor ondernemers

Voor ondernemers en vertegenwoordigers van bedrijven is eHerkenning ontwikkeld. Met eHerkenning kunnen vertegenwoordigers van bedrijven en instellingen inloggen bij overheidsorganisaties. Hiervoor is het nodig een account aan te maken bij een door de overheid erkende private dienstverlener. eHerkenning biedt ook de mogelijkheid om bepaalde bevoegdheden voor het verrichten van bepaalde handelingen namens het bedrijf vast te leggen.

Er wordt verder een Publiek Middel Zakelijk voor de Belastingdienst ontwikkeld. Hiermee kunnen enkelvoudig zelfstandige bevoegde bestuurders digitale dienstverlening afnemen bij de Belastingdienst in het portaal MijnBelastingdienst Zakelijk.

4.4 Interactie

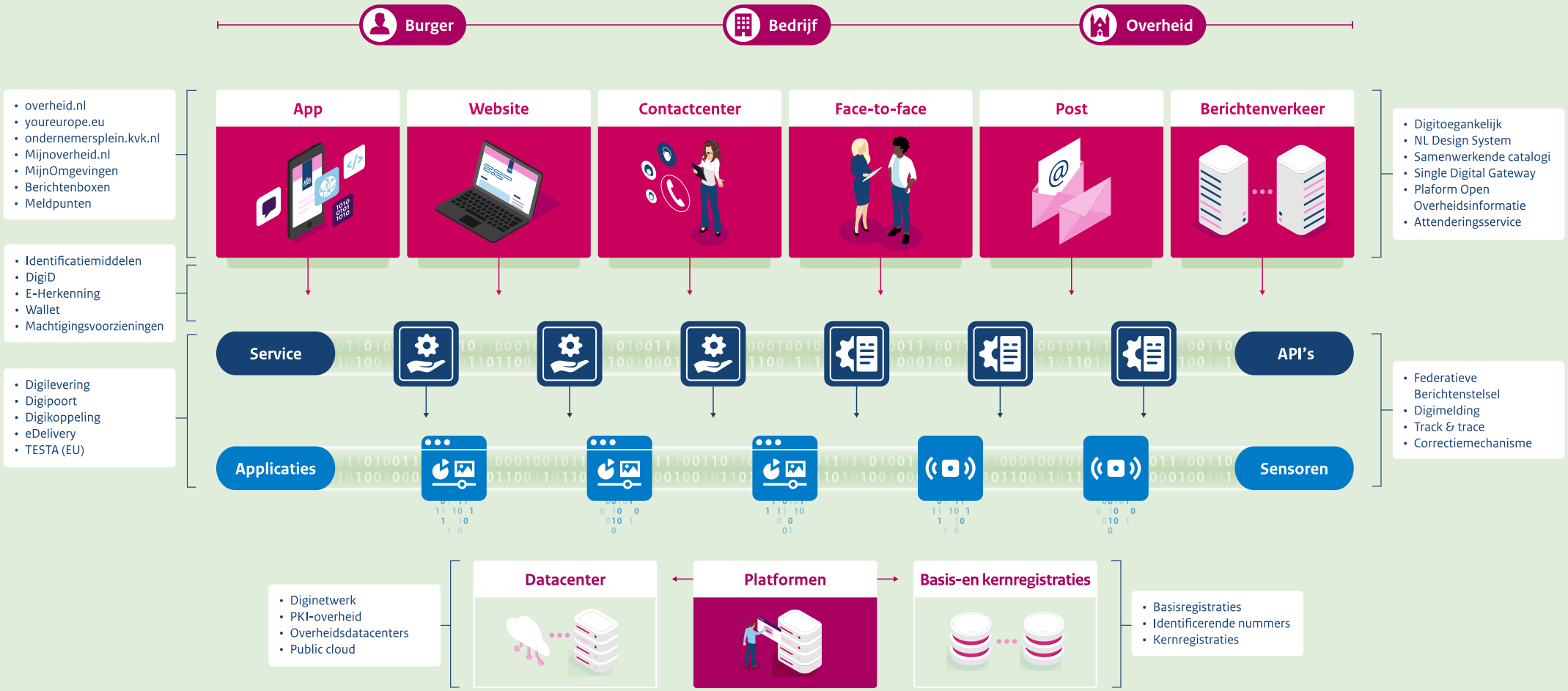
De interactieve publieke dienstverlening aan burgers en ondernemers is één van de meest uitdagende en zichtbare opgaven waar de overheid voor staat. De dienstverlening moet breed toegankelijk zijn en mensgericht. We werken toe naar de beleving van één overheid. Dat betekent dat burgers en ondernemers ervaren dat ze met één dienstbare overheid te maken hebben, ongeacht met welke instantie ze contact hebben.

Wij onderschrijven de visie die in de Staat van de Uitvoering 2024 is benoemd:

- De overheid helpt burgers en ondernemers door publieke dienstverlening eenvoudig én persoonlijk te maken, van aanvragen naar aanbieden. Digitale dienstverlening en dienstverlening op locatie gaan hierbij hand in hand;
- Burgers en ondernemers hebben bij het regelen van zaken met de overheid (rechten en plichten) de ervaring dat ze met één overheid te maken hebben;
- Publieke organisaties werken mét elkaar en niet langs elkaar heen. En voorkomen verkokering en versnippering;
- Terugdringen van niet-gebruik van rechten door proactieve dienstverlening: van aanvragen naar aanbieden.

In de Architectuur Digitale Overheid 2030 (zie voetnoot 2) wordt onderscheid gemaakt tussen kanalen, services en applicaties. In deze paragraaf wordt ingegaan op de eerste twee lagen.

Architectuur digitale overheid 2030

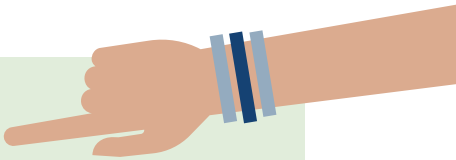
4.4.1 Doorontwikkeling loketfunctie van de overheid: Wegwijzer voor de één overheidsbeleving

- We ontwikkelen de bestaande overheidsbrede portalen (zoals Overheid.nl, MijnOverheid, Ondernemersplein) en nog te ontwikkelen overheidsbrede portalen (zoals MijnOverheid Zakelijk) tot één samenhangende wegwijzer in het overheidslandschap. Dit moet burgers en ondernemers op een uniforme wijze doorgeleiden naar de juiste dienstverlening. Deze centrale wegwijzer moet worden gezien als een aanvulling op websites van afzonderlijke overheidsorganisaties en is onderdeel van de doorontwikkeling van de loketfunctie van de overheid.
- Uitgangspunt is 'altijd de juiste deur'. Het maakt niet uit waar mensen binnenkomen, de overheid zorgt er collectief voor dat ze goed worden geholpen.
- Voor veel burgers is het onderscheid tussen Rijksoverheid.nl en Overheid.nl te onduidelijk. Daarom wordt de praktische regelinformatie van Rijksoverheid.nl geïntegreerd op Overheid.nl. Deze regelinformatie is daarmee een aanvulling op de informatie die op dit moment al is te vinden op Overheid.nl, zoals informatie over wet- regelgeving, geo-informatie, het algoritmeregister en door de overheid gebruikte gegevens. Op Rijksoverheid.nl worden in de toekomst beleidsvoornemens gedeeld. Hiermee komt alle informatie over regels en kansen die voor de burger interessant is op Overheid.nl bij elkaar.
- Op het digitaal ondernemersplein kunnen ondernemers het overzicht vinden van alle zaken die ze moeten en kunnen regelen met de overheid. We zetten ondernemersplein neer als de 'spiegel' van het vernieuwde overheid.nl, maar dan voor ondernemers. Ondernemersplein.kvk.nl wordt ondernemersplein.overheid.nl. We blijven inzetten op vraaggestuurde doorontwikkelingen met o.a. voorlichting via webinars, de socials, regelhulpen en de laatste mogelijkheden met AI.
- MijnOverheid Zakelijk biedt een centrale digitale omgeving waarin ondernemers hun bedrijfsgegevens, lopende zaken en correspondentie met verschillende overheidsorganisaties kunnen beheren. In vergelijking tot burgers, hebben ondernemers te maken met complexe processen en ontbreekt er nu een centrale plaats waar hun zaken samenkomen. De digitale 'mijnomgeving' geeft ondernemers helderheid en administratief gemak. Het stelt hen in staat om dienstverleningsprocessen met afzonderlijke overheidsorganisaties voort te zetten via tweerichtingsverkeer, wat inhoudt dat zowel ondernemers als overheidsinstanties veilig en efficiënt informatie kunnen uitwisselen.
- MijnOverheid is de persoonlijke MijnOmgeving van Overheid.nl. We ontwikkelen MijnOverheid door tot dé digitale plaats waar de burgers het overzicht en inzicht hebben van de overheidsdienstverlening (berichten van overheidsinstellingen, bij de overheid geregistreerde gegevens waaraan rechten zijn te ontlenen, stand van zaken van een aanvraag etc.), hierover tijdig worden geïnformeerd en acties kunnen ondernemen of worden doorgeleid. Hierbij zorgen we voor een vertrouwelijke, gebruiksvriendelijke en toegankelijke MijnOverheid. Naast de web/e-mail combinatie bieden we de burger ook de mobile-app als MijnOverheid-kanaal, inclusief push-berichten.
- We werken met Logius aan MijnOverheid en aan de (door)ontwikkeling van overheidsbrede interactieservices. Overheidsbrede interactieservices zijn standaard-functies die op de MijnOmgevingen bij bijna alle overheidsdiensten voorkomen. Denk hierbij aan een profiel-, berichten-, zaak- en notificatieservice. Het doel is dat deze services zo worden ontwikkeld dat deze kanaalonafhankelijk inzetbaar zijn, waarbij als minimale eis wordt gesteld dat een service zowel beschikbaar is in de MijnOmgeving van dienstverleners als op MijnOverheid. Deze services maken de dienstverlening van de hele overheid aanzienlijk eenduidiger, transparanter, gemakkelijker en efficiënter voor burgers en ondernemers.
- De Berichtenbox van MijnOverheid is dé persoonlijke, digitale brievenbus waarin burgers post kunnen ontvangen van de overheid en van organisaties met een publieke taak. Het wordt mogelijk om via MijnOverheid op berichten actie te ondernemen, te reageren of een betaling te verrichten en/of een burger direct door te leiden naar de MijnOmgeving van de publieke dienstverlener waar een bepaalde actie kan of moet worden uitgevoerd. Dat geeft helderheid en administratief gemak.
- De burger of ondernemer krijgt via e-mail een notificatie zodra de overheid iets geplaatst heeft in de Berichtenbox van MijnOverheid. Dit is geregeld in de Wet modernisering elektronisch bestuurlijk verkeer (Wmebv). Daarbij wordt ook aangegeven welke actie van de burger of ondernemer wordt verwacht.
- Zoeken naar informatie over producten en diensten van de overheid kan aan de hand van (levens)gebeurtenissen, via trefwoorden, via thema's/onderwerpen,

filters en dialogen in natuurlijke taal (op basis van A.I.-taalmodellen).
- De Single Digital Gateway (SDG) geeft burgers en bedrijven gemakkelijk toegang tot digitale overheidsdienstverlening in de Europese Unie. Dat gebeurt met het portaal (gateway) Your Europe. Via Your Europe kunnen burgers en bedrijven op een eenvoudige manier betrouwbare informatie vinden over overheidsdiensten, -producten en -procedures in Europa. Veelgebruikte diensten binnen de EU moeten overheden digitaal aanbieden. Omgekeerd moeten Nederlandse overheidsorganisaties zorgen dat zij hun diensten aan EU-burgers en ondernemers via de Single Digital Gateway aanbieden en bewijsstukken via een eenmalige gegevensverstrekking uitgewisseld kunnen worden (Once Only Technical System).
- De voordeur van de overheid moet herkenbaar en betrouwbaar zijn. Om ervoor te zorgen dat burgers en ondernemers zeker weten dat zij de link van een overheidswebsite aanklikken, worden overheidswebsites voorzien van een herkenbare naam (domeinnaamextensies of URL). Daarnaast werken we toe naar één opmaak voor overheidswebsites (user interface) via NL Design System, waardoor bezoekers van overheidswebsites de beleving van één overheid ervaren.
- We dringen het aantal overheidswebsites sterk terug en we zorgen ervoor dat de overblijvende websites op PC, tablet en mobiel goed en veilig toegankelijk zijn.

4.4.2 De fysieke kanalen

De overheid wil dat burgers snel en gemakkelijk worden geholpen, ongeacht waar ze aankloppen. Het principe van “altijd de juiste deur” is centraal. Het idee dat de overheid samenwerkt als één geheel, zodat de burger niet hoeft te weten hoe alles intern is geregeld. Belangrijk is wel dat de burger zich herkent in het loket en weet dat hij goed zit. En als dat toch niet zo is, dan zijn er mensen die de burger direct doorverwijzen naar de juiste plek, of dat nu een landelijke of lokale organisatie is. In dat kader zijn een aantal activiteiten opgestart:
- Op 25 locaties hebben we overheidsbrede loketten ingericht;
- We hebben een ruim netwerk van professionals ingericht om de burger te ondersteunen bij het vinden van het juiste loket;

De overheid naar de burger

- Alle informatie over publieke dienstverlening en overheidsdiensten voor burgers is in samenhang te vinden op het nieuwe Overheid.nl. Van hieruit kan men doorklikken naar de juiste overheidsorganisatie. Zoeken kan via levensgebeurtenissen, via trefwoorden, via thema’s, filters en dialogen in natuurlijke taal. Via interactieve ‘regelhulpen’ wordt de burger door dienstverleningsprocessen geleid. Via overheid.nl worden duizenden databases en overzichten ontsloten (wetgeving, geo-informatie, algoritmeregister, door de overheid gebruikte gegevens, energie, mobiliteit, onderwijs, enzovoort.);
- Uiteraard is het ook mogelijk via de chat contact op te nemen;
- Overheid.nl wordt meertalig;
- Op *https://europa.eu/youreurope* staat informatie over diensten in andere EU-landen en in de talen van de EU.

Deze centrale ingang moet gezien worden als een aanvulling op websites van afzonderlijke overheidsorganisaties.

- We werken toe naar één opmaak voor overheidswebsites (*user interface*) via NL Design System, waardoor bezoekers van overheidswebsites de één overheidsbeleving ervaren;
- We zorgen ervoor dat websites op PC, tablet en mobiel goed en veilig toegankelijk zijn;
- We dringen het aantal overheidswebsites sterk terug.

De overheid naar de ondernemer

- Ondernemers hebben deels andere processen dan burgers. Ondernemers hebben te maken met meer en diverse wet en regelgeving, grotere administratieve verplichtingen, meer gebruik van (commerciële) administratie tools en ondersteuning en ook hebben ze meer contact met overheden;
- Daarom zijn er voor ondernemers ook andere voorzieningen ontwikkeld. Met SBR (Standaard Business Reporting) kan een ondernemer vanuit zijn eigen administratie geautomatiseerd belastingaangifte doen. Met E-facturatie is het door standaardisatie makkelijker geworden grootschalig geautomatiseerd facturen te verwerken;
- Door het vereenvoudigen van wetten en regelgeving moet de regeldruk voor ondernemers worden teruggedrongen;
- Ondernemers hebben hun bedrijfsprocessen veelal gedigitaliseerd. Daarom moeten overheidsorganisaties ook zoveel mogelijk digitaal communiceren met ondernemers. Op dit moment ontvangen ondernemers nog veel post, veel formulieren zijn nog niet gedigitaliseerd en worden vaak “natte” handtekeningen vereist. Dit geeft veel extra administratieve last. Aansluiting op de Berichtenbox Zakelijk zal dit verlichten en ondernemers de mogelijkheid geven alle bestuurlijke berichten in 1 overzicht te kunnen inzien;
- Alle overheidsdiensten voor ondernemers zijn terug te vinden op het “Ondernemersplein.overheid.nl”;
- We ontwikkelen een ‘Mijn overheid Zakelijk’. Dit zal overheidsbrede services omvatten als een ondernemersprofiel, lopende zaken en correspondentie met uiteenlopende overheidsorganisaties. Deze komen samen in een eigen digitale ‘mijnomgeving’. Dat geeft helderheid en administratief gemak;
- De ondernemer krijgt via mail een bericht zodra de overheid iets geplaatst heeft op Mijn Overheid Zakelijk. Dit is geregeld in de Wet Modernisering Elektronisch Bestuurlijk Verkeer. Daarbij wordt ook aangegeven welke actie van de ondernemer hierop wordt verwacht. Om dit mogelijk te maken worden geverifieerde mailadressen onderdeel van Mijn Overheid Zakelijk. Ook kunnen ondernemers reageren op berichten, en Europese ondernemers die niet geregistreerd staan in het Nederlands Handelsregister kunnen daarnaast een aanvraag doen in deze Berichtenbox;
- De overheid weet veel over ondernemers. Daarom kunnen groepen van ondernemers actief door de overheid benaderd worden wanneer zij recht hebben op (nieuwe) voorzieningen of subsidies. Ook hier willen we naar meer proactieve dienstverlening: we gaan van aanvragen naar aanbieden. Dit kan ook betrekking hebben op het attenderen van ondernemers op bepaalde verplichtingen die zij hebben. Dit kan gerealiseerd worden in aansluiting van het ondernemersprofiel.
- we hebben een overheidsdienstverlener geïntroduceerd die ruimte en tijd heeft voor het gesprek met burgers/ ondernemers;
- Overheidsdienstverleners krijgen goede ondersteuning, waarbij we slim gebruik maken van digitale middelen en nieuwe technologie.

4.4.3 Artificiële intelligentie (AI)

Door innovatieve technologieën als AI te omarmen, kunnen overheden de interactie met burgers en ondernemers aanzienlijk verbeteren. AI biedt namelijk veel mogelijkheden om (de interactie binnen) de publieke dienstverlening efficiënter, toegankelijker, meer betrokken en gebruiksvriendelijker te maken, uiteraard met inachtneming van uiterste zorgvuldigheid.

Ten eerste kan (generatieve) AI worden ingezet om de communicatie tussen burgers en overheden te vereenvoudigen. Vaak kunnen overheidsprocessen ingewikkeld en tijdrovend zijn. Door AI-gebaseerde chatbots en virtuele assistenten te gebruiken, kunnen burgers en ondernemers eenvoudig en snel antwoorden krijgen op hun vragen, 24/7, zonder lange wachttijden. Dit verbetert de klanttevredenheid en ontlast overheidsmedewerkers van routinetaken. Zo kunnen zij zich richten op complexere problemen.

Daarnaast kan AI helpen bij het personaliseren van de dienstverlening. Overheden bezitten en verwerken grote hoeveelheden gegevens van burgers. Met AI kunnen deze data worden geanalyseerd om zo individuele behoeften

beter te begrijpen en gerichte, op maat gemaakte oplossingen aan te bieden.

AI kan ook bijdragen aan transparantie en vertrouwen in overheidsprocessen. Door geautomatiseerde systemen in te zetten voor bijvoorbeeld subsidies en sociale diensten, kan het risico op fouten of partijdigheid afnemen, omdat beslissingen consistent en op basis van objectieve criteria worden genomen. Dit verhoogt de rechtvaardigheid en vermindert mogelijke vooroordelen in besluitvorming.

Ten slotte kan AI de efficiëntie van overheidsinstanties vergroten. Door taken te automatiseren, kunnen processen sneller worden afgehandeld. Dit kan leiden tot kostenbesparingen én betere toewijzing van middelen.

Door AI in te zetten in de publieke dienstverlening kunnen overheden niet alleen hun efficiëntie verhogen, maar ook een mensgerichte en inclusieve benadering ontwikkelen die burgers en ondernemers beter van dienst is. Dit tekent een moderne overheid die in staat is om snel en effectief in te spelen op de behoeften van haar bevolking.

4.5 Transparantie en Officiële Publicaties

Het domein Transparantie en Officiële Publicaties heeft ten doel om formele overheidsinformatie zoals wet- en regelgeving bekend te maken en beschikbaar te houden. Zo hebben burgers en ondernemers inzage in de actuele wet- en regelgeving. Zo wordt het eenvoudiger gemaakt om aan de relevante regelgeving te voldoen.

Continuïteit en betrouwbaarheid van de dienstverlening en wettelijke taken Binnen het domein gelden bepaalde voorzieningen, standaarden en afspraken. Deze volgen de wettelijke voorschriften, zoals die in de Bekendmakingswet. Het doel is om officiële publicaties op een correcte en betrouwbare manier:

- tot stand te laten komen;
- aan te leveren;
- en te publiceren.

4.5.1 Overheidsbrede dienstverlening en knooppunt van kennis

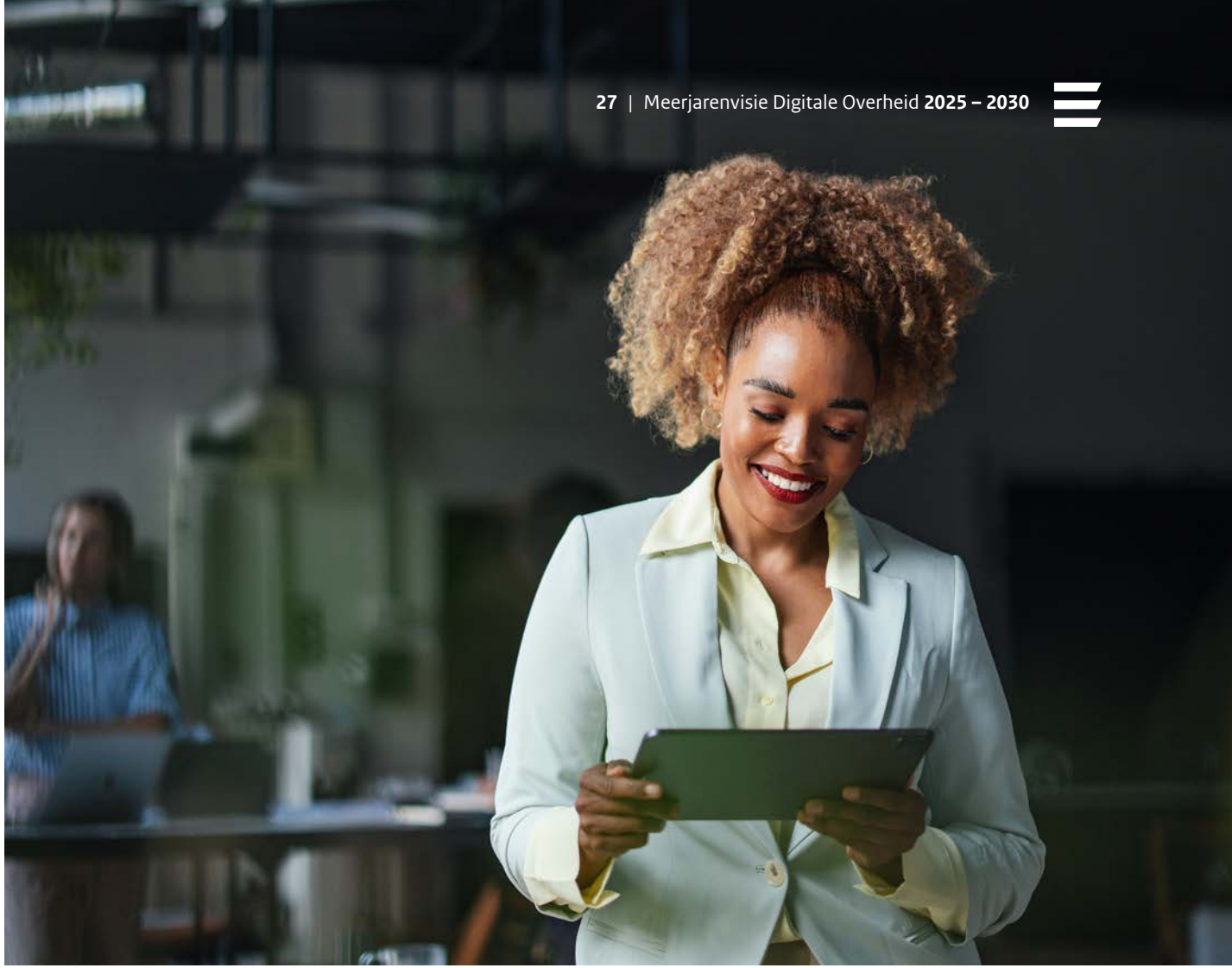
Overheidsorganisaties zijn zelf verantwoordelijk voor de juridische inhoud van hun regelgeving, publicaties en andere documenten, evenals voor het actief openbaar maken van documenten die onder de Wet open overheid vallen. Om deze documenten bekend te maken en te publiceren, moeten zij aansluiten op centraal ingerichte publicatieketens. Deze ketens bevatten voorzieningen die het publiceren en consolideren ondersteunen, standaarden waarin bijvoorbeeld eisen aan de metadata van te publiceren documenten zijn vastgelegd, en afspraken over de manier waarop organisaties hun gegevens aanleveren aan deze publicatievoorzieningen.

Het domein Transparantie en Officiële Publicaties is primair verantwoordelijk voor het proces van publiceren. Dat heeft een tweeledig doel; ten eerste ontzorgen we overheidsorganisaties door de publicatieketens centraal te organiseren en voor iedereen beschikbaar te stellen. Ten tweede zorgt de gezamenlijke aanpak ervoor dat wet- en regelgeving op een eenduidige manier wordt ontsloten. Dit maakt het efficiënt consolideren van wet- en regelgeving in het proces mogelijk. Het domein is voor overheidsorganisaties gesprekspartner én bron van kennis en beleid, en tevens het aangewezen domein waarbinnen standaarden, referentiearchitecturen, producten en diensten op dit vakgebied worden ontwikkeld en beheerd voor gebruik binnen de overheid in brede zin. Daarmee versterkt het domein de digitale overheid in zijn fundament.

Richting 2030 wordt gestreefd naar een efficiëntere en effectievere werking van het domein door stroomlijning en harmonisatie van standaarden en voorzieningen. Dat biedt een stevige basis om op door te ontwikkelen. Het vergemakkelijkt een bredere inzet van de ondersteunende producten en diensten binnen de overheidsbrede wet- en regelgevingscyclus. Meer eenheid kan worden bereikt door systemen en oplossingen verder te integreren in één systeem, en/of door het gemakkelijker te maken om verschillende voorzieningen op elkaar te laten aansluiten. Het toewerken naar een eenvoudiger en eenduidiger stelselarchitectuur en dito standaarden is hierbij randvoorwaardelijk.

4.5.2 Toegankelijk en open

Burgers, ondernemers en publieke organisaties hebben het recht en de plicht om te weten aan welke wet- en regelgeving zijzelf of hun producten en diensten moeten voldoen. Veel beroepen maken veelvuldig gebruik van de wet- en regelgeving en de geconsolideerde versies

die worden gepubliceerd. Elke doelgroep heeft zijn eigen gebruikersbehoeften. Maar ze vertrouwen allemaal op toegankelijke, betrouwbare en duurzame informatie over de wet- en regelgeving in Nederland. Het vinden van betrouwbare wet- en regelgeving die voor de burger, ondernemer of professional van belang is, begint met zoeken. Dankzij een betere integratie van de verschillende systemen die samen de publicatieketen vormen, kan het zoeken worden verbeterd. We kunnen verfijndere resultaten aanbieden, en met behulp van nieuwe technieken kunnen we de resultaten relevanter maken.

Informatie, aangeboden of gevonden, staat nooit op zich. Met het gebruik van informatiestandaarden als ook daarop gebaseerde innovatieve toepassingen willen we werken aan meer samenhang en context in informatie. Dit helpt informatie te duiden. Zo kunnen we de verschillende stadia van de wetgevingscyclus beter op elkaar te laten aansluiten. Denk aan de totstandkoming en beleid, participatie, (parlementaire) besluitvorming, handhaving en jurisprudentie en toekomstige ontwikkelingen.

Meer samenhang van informatie is een van de pijlers onder één-overheid. Samen met andere onderdelen binnen de Digitale Overheid identificeren we de meest geschikte manieren om de wet- en regelgeving vanuit het Domein Transparantie en Officiële Publicaties als basis te laten fungeren bij onderwerpen waar burgers en ondernemers informatie over ophalen vanuit voorlichting en levensgebeurtenissen. Zo versterken we de één-overheidsbeleving. Er wordt gewerkt om het toegankelijk maken van wet- en regelgeving en de daarbij behorende dienstverlening van Caribisch Nederland naar hetzelfde niveau als Europees Nederland te brengen. Door betere aansluiting op Europese standaarden en meer binnen de Europese Unie samen te werken, wordt het gemakkelijker gemaakt voor Nederlandse burgers en ondernemers hun rechten en plichten te kennen binnen de EU maar zeker ook andersom.

Toegang in bredere zin blijven we faciliteren door vast te houden aan open standaarden. De wet- en regelgeving en andere informatie op Overheid.nl is publieke informatie. Alle officiële publicaties & consolidaties en openbaarmakingen moeten beschikbaar worden gesteld als open data, in lijn met de Wet hergebruik van overheidsinformatie. Dit stelt journalisten, bedrijven

en wetenschappers in staat om onderzoek te doen en innovatieve toepassingen te ontwikkelen.

Wet- en regelgeving als basis voor overheidshandelen

Een apart te noemen aspect is de taak en ambitie om veel *actiever* gedigitaliseerde wet- en regelgeving in te zetten, als één van de belangrijke grondstoffen voor de realisatie van de digitale overheid in de brede zin en pijler van de democratische rechtsstaat.

Denk hierbij aan de rol die goed herbruikbare wetgeving kan spelen bij Wendbare Wetgeving: niet alleen wet is code, annotaties bij regels die transparant en eenvoudiger zijn om te zetten naar geautomatiseerde toepassingen, maar ook om de multidisciplinaire, meer 'agile' totstandkoming van wetgeving te faciliteren.

Door het toevoegen van computer leesbare betekenis en structuur kan regelgeving een veel vitalere rol spelen in de versoepeling van allerlei afhankelijke processen, bijvoorbeeld:

- AI-oplossingen kunnen eraan bijdragen om processen verder te verbeteren en transparanter te maken;
- het koppelen van data aan regelgeving/beleid (data driven beleid);
- het bepalen van overlap/conflict tussen wetten;
- het bepalen van het recht op toegang tot gegevens;
- het ondersteunen van verantwoording/rapportages;
- koppeling met Europese regelgeving (ook voor bedrijven steeds belangrijker) en jurisprudentie
- eenduidige interpretatie van wetgeving;
  - automatisering in uitvoering in ICT systemen van uitvoeringsorganisaties
  - hulp bij toezicht en handhaving
  - vereenvoudiging zaakbehandeling in de Rechtspraak

Semantische verrijking is daarmee een belangrijke randvoorwaarde voor de ontwikkeling van allerlei vormen van betrouwbare 'legal tech', door de overheid zelf en door de private sector.

5. Binnen en met kaders

De inrichting van de digitale overheid heeft maatschappelijke gevolgen en werkt door op de individuele burger of ondernemer. Daarom houden we daar rekening mee. Waarden als openheid en transparantie zijn van groot belang. Burgers en ondernemers hebben er recht op te weten op basis van welke informatie, regels en algoritmen besluiten zijn genomen. Alleen op deze manier bereiken we een gebalanceerde proactieve dienstverlening.

5.1 Publieke waarden en ethiek

Bij de inrichting van de digitale overheid houden we rekening met maatschappelijke gevolgen en de doorwerking daarvan op de individuele burger of ondernemer. Er wordt vaak veel verwacht van digitalisering. Een betere dienstverlening moet toegankelijker, zijn, veiliger en efficiënter. Maar digitalisering heeft ook minder gewenste effecten. Denk aan discussies over het verantwoord inzetten van algoritmen, van kunstmatige intelligentie, het neerzetten van een stevige cybersecurity, over datalekken, bedreiging van privacy en de beveiliging van de systemen in onze fysieke leefomgeving. Een voortschrijdende digitalisering staat op gespannen voet met de hoge mate van laag-, anders- en ongeletterden. Ook hebben we te maken met de hoge mate van complexiteit van regels en procedures. Dit komt later in deze paragraaf aan de orde.

Waarden als openheid en transparantie of mogelijkheden om vermeende onjuistheden of verouderde gegevens te kunnen corrigeren of laten weghalen uit administraties, zijn van groot belang. Burgers en ondernemers hebben er recht op te weten op basis van welke informatie, regels en algoritmen besluiten zijn genomen. Proactieve dienstverlening, recht op privacy en controle door de overheid moeten goed in balans zijn. We willen ook dat de overheid verantwoording aflegt over het gebruik van informatie en de inzet van digitale systemen.

5.1.1 Niet alleen digitaal: iedereen kan of wil meedoen

Wanneer we spreken over publieke waarden moeten we rekening houden met mensen die moeite hebben met digitale voorzieningen. Of met de mensen die er bewust geen gebruik van willen maken. We zetten dan ook in op digitale en niet-digitale dienstverlening, zodat iedereen zich goed geholpen voelt.

Persoonlijk contact en soms ook langduriger begeleiding is noodzakelijk voor een inclusieve overheid. We moeten overheidsmedewerkers met directe publiekscontacten in staat stellen om adequaat diensten te kunnen verlenen aan deze omvangrijk groep Nederlanders.

5.1.2 Caribisch Nederland

De openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba streven naar een overheidsdienstverlening die gelijkwaardig is aan die van Europees Nederland. Dit realiseren we door de eilanden mee te nemen in de afspraken en standaarden van de digitale overheid. Uiteraard houden we rekening met de unieke Caribische context, zoals de beperkte rol van het Nederlands als voertaal.

De Eilanden bevinden zich in een situatie met uitdagingen. Dit biedt echter ook kansen om innovatieve werkmethoden te verkennen en legacy-systemen achter ons te laten. De afstand en het tijdverschil van vijf uur met Europees Nederland vormen uitdagingen, maar ook mogelijkheden. Zo kunnen overheidsdiensten buiten reguliere

openingstijden opereren en kan redundantie in datacenters worden gecreëerd om continuïteit te waarborgen bij incidenten in Europees Nederland.

5.2 Wetgeving

5.2.1 Europese Unie

De ontwikkeling van de digitale overheid is de laatste jaren in toenemende mate bepaald door EU-Richtlijnen. Dat zal ook de komende jaren zeker het geval zijn. Veel verordeningen en richtlijnen zijn of worden in Nederland van kracht naar aanleiding van Europese wetgeving, of worden nog omgezet in Nederlandse wetgeving. Het kader hiernaast biedt een globaal overzicht[10] van wetten die eind 2026 geïmplementeerd moeten zijn in het Europese deel van Nederland.

Alle bestuurslagen van de Nederlandse overheid staan voor de uitdagende taak om de komende jaren onder meer digitale identiteiten, data(platformen), artificiële intelligentie, cybersecurity en nieuwe technische infrastructuren verantwoord in te zetten. Samenwerking, bestuurlijke afspraken, standaarden en generieke voorzieningen zijn daarbij noodzakelijk. Interbestuurlijke samenwerking betekent immers gezamenlijk de benodigde kennis ontwikkelen, interoperabiliteit van meet af aan mogelijk te maken, toe te werken naar één overheid en kosten te besparen.

De relatie tussen Nederland en de EU dient ook op dit gebied tweezijdig te zijn. Aan de ene kant wordt een transparant proces ingericht om ervoor te zorgen dat EU-wetgeving op een gecoördineerde wijze wordt omgezet in Nederlandse, maar evenzeer in de wijze waarop we deze nieuwe wetten vervolgens gaan implementeren. Kort gezegd: centrale regie op de gevolgen van EU-wetgeving en op de inrichting en werking van de digitale overheid. Maar ook andersom. Ook de systematische beïnvloeding over en weer zal via een landelijke regiefunctie ingevuld worden. Zowel de vertaling van EU-wetgeving in Nederlandse, als de inbreng van het Nederlandse belang in de ontwikkeling van EU-wetgeving, zal via parlementaire weg verlopen.

Regelgeving vanuit Europa

Privacy en databeveiliging
- GDPR
- E-privacy verordening

Cybersecurity
- Cybersecurity Act
- NIS Directive 2
- Cyber Resilience Act

Data & Information Exchange
- Single Digital Gateway
- Open Data Directive
- Data Governance Act
- Data Act
- European Data Spaces
- Interoperable Europe Act
- Herziene eIDAS

Artificial Intelligence
- AI Act

Electronic Identification (E-IDAS)
- Herziene eIDAS

Urban Air Mobility
- Regulations on UAS
- Regulations on the U-space

Consumer Protection & Regulation of Platforms
- Digital Services Act
- Digital Market Act

5.2.2 De Wet Digitale Overheid en de GDI

De Wet digitale overheid is de huiswet van de digitale overheid en biedt de mogelijkheid om voor de hele publieke sector normen te stellen aan digitale dienstverlening. Hier gaat de overheid ook op sturen. Zo is er de mogelijkheid om binnen de publieke sector dienstverlening met veilige inlogmiddelen aan burgers en bedrijven af te dwingen. Door een kader te stellen om dienstverlening op een betrouwbaarheidsniveau in te schalen, wordt er bovendien voor gezorgd dat soortgelijke diensten op hetzelfde inlogniveau worden aangeboden. Die uniformiteit biedt

10 Analyse Samenhang Europese digitale wetgeving fase 1 Eindrapport, VNG,

burgers voorspelbaarheid en gemak bij het gebruik van digitale dienstverlening.

De wet biedt verder de mogelijkheid om een breed scala aan standaarden te verplichten voor overheden. Bijvoorbeeld een standaard die zorgt dat systemen beter kunnen samenwerken door hen “dezelfde taal te laten spreken” (“interoperabiliteit”) of een standaard waarmee publieke dienstverleners op eenzelfde manier verantwoording af kunnen leggen over het gebruik van gegevens. Ook zijn er veiligheidstandaarden verplicht voor publieke dienstverleners zodat voor burgers duidelijk is dat de websites van deze organisaties goed beveiligd zijn (het “slotje” op websites).

5.3 Werken met architectuur en open standaarden

Architectuur speelt een cruciale rol in de ontwikkeling van de digitale overheid. Het zorgt voor samenhang tussen verschillende overheidslagen en organisaties, van EU tot lokaal niveau. Dit vakgebied richt zich niet alleen op technische aspecten, maar ook op dienstverlening, ketensamenwerkingen, standaardisatie en beveiliging. In de complexe omgeving van de digitale overheidwaarborgt architectuur de samenhang.

In 2023 werd de eerste versie van de “Architectuur Digitale Overheid 2030” vastgesteld. Hiermee is een eerste invulling gegeven aan de doelarchitectuur van de digitale overheid. Ook deze is niet statisch. Nieuwe wetgeving, nieuwe politiek en bestuurlijk keuzes en nieuwe technologie maken frequente aanpassingen van de doelarchitectuur noodzakelijk. De “Architectuur Digitale Overheid 2030” biedt houvast aan bestuurders en managers bij het nemen van dagelijkse beslissingen over de verdere ontwikkeling van de digitale overheid.

Een samenhangende digitale overheid kan beter worden bereikt door deze te baseren op afgesproken open standaarden. Standaardisatie draagt sterk bij aan interoperabiliteit, transparantie, informatiebeveiliging en kostenbesparing. ‘Open’ standaarden dragen bij aan het streven naar autonomie of soevereiniteit over de digitale overheid.

Om de effectiviteit van deze aanpak te vergroten is ook meer inzicht nodig in het totale portfolio van projecten binnen de overheid. Een overzicht van alle digitale projecten levert een schat aan kennis en sturingsmogelijkheden op. Dit inzicht stelt bestuurders in staat om beter geïnformeerde beslissingen te nemen, overlap te identificeren, en synergiën tussen verschillende initiatieven te benutten.

Standaarden zijn voortdurend in ontwikkeling. Daarom is het goed dat het Forum Standaardisatie ervoor zorgt dat geaccepteerde standaarden actueel worden gehouden door de ‘eigenaren’ van de standaarden en toeziet op de toepassing van de meest recente standaarden. Een goede afstemming tussen de Architectuurraad Digitale Overheid en het Forum Standaardisatie zorgt ervoor dat architectuur en standaarden naadloos op elkaar aansluiten.

6. Condities voor succes

We staan voor een grote uitdaging. Sommigen noemen het de grootste digitale hervorming in de geschiedenis van de Tweede Kamer[11]. Digitalisering heeft ons veel opgeleverd, maar ook de nodige complexiteit met zich meegebracht.

De technologie heeft zich razendsnel ontwikkeld. Het bijhouden ervan blijkt voor veel overheidsorganisaties bijzonder lastig. Honderden overheidsorganisaties hebben op pragmatische gronden zelf beslissingen genomen over de inzet van informatietechnologie. Het feit dat de digitale overheid bijna als één samenhangend netwerk moet worden gezien was niet vooraf duidelijk.

6.1 Interbestuurlijke samenwerking

De ontwikkeling van de digitale overheid komt tot stand door enerzijds lokale en sectorale initiatieven en anderzijds door centrale afspraken in de vorm van wetgeving en bestuurlijk overleg. De aandacht vanuit bestuur en management is in de loop der jaren fors toegenomen. Dit blijkt uit het feit dat organisaties meer en meer zijn overgegaan tot het benoemen van onder meer Chief Information Officers, het creëren van een Staatsecretariaat voor Digitalisering in 2022, de toenemende wetgeving, Kamercommissies en de ontwikkeling van een interbestuurlijke governance.

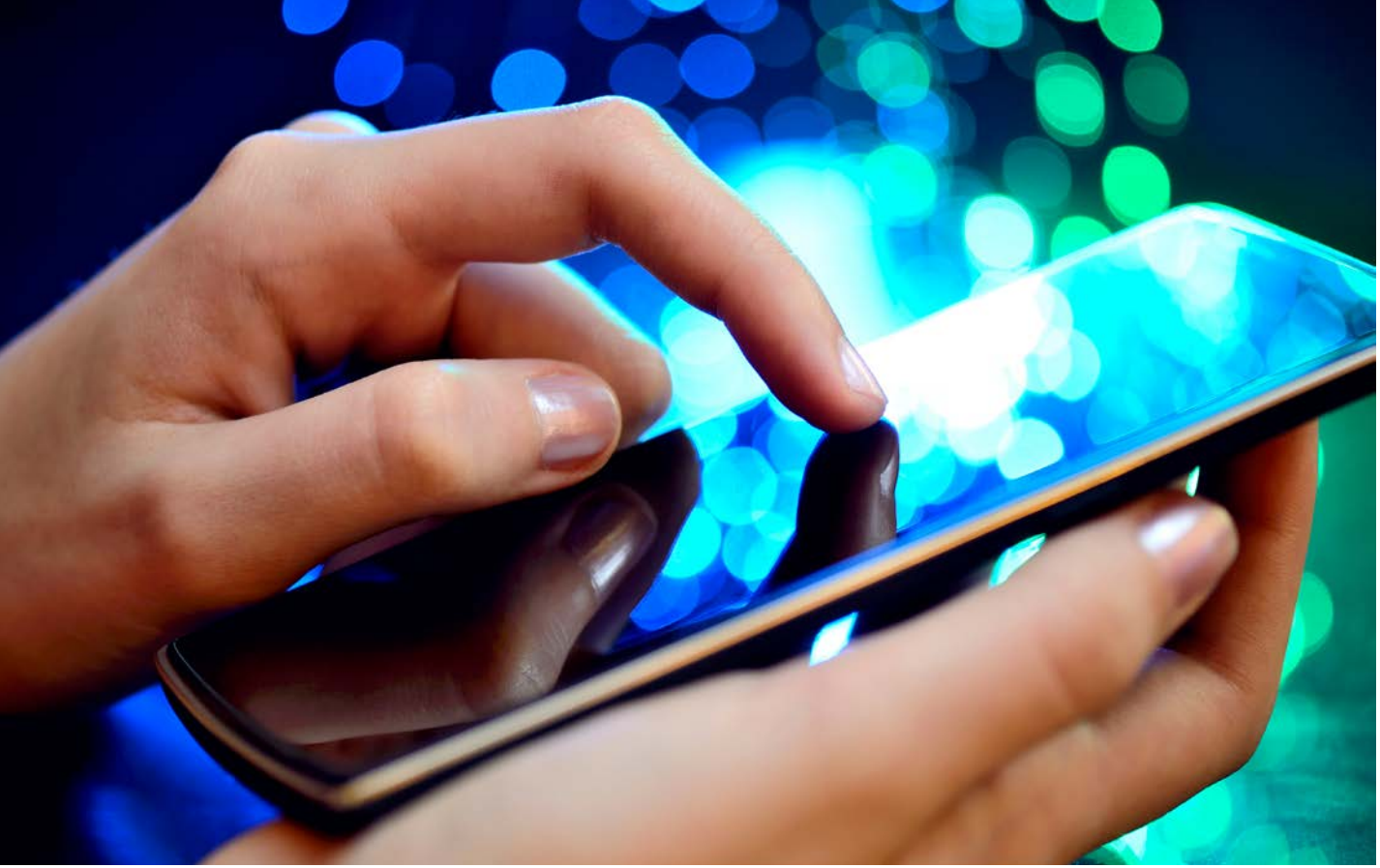
Deze lijn zal worden voortgezet. Meer interbestuurlijke samenwerking, meer regie, meer bestuurlijke afspraken, meer standaarden en werken met architectuur dragen bij aan een samenhangende en efficiënte digitale overheid. Interbestuurlijke coördinatie en versterking van de executiekracht zijn nodig. De Staatsecretaris van Koninkrijksrelaties en Digitalisering speelt hierin een vooraanstaande rol, uiteraard in overleg met en verantwoording aan het Parlement. De bestaande governance structuur voor dit dossier, gebaseerd op het Besluit Sturing Digitale Overheid 2022 zal hem daarin ondersteunen. Daarnaast maken we voor publieke dienstverlening ook gebruik van de governance rond de Ambtelijke Commissie Publieke Dienstverlening, waarin alle publieke dienstverleners zijn vertegenwoordigd. Waar nodig zullen herschikkingen plaatsvinden om doublures in de governance van de digitale overheid te vermijden.

6.2 Leiderschap

Thorbecke kende geen computers. Onze staatsinrichting is ten dele nog gebaseerd op relatieve autonomie van Rijk en decentrale overheden. De digitale overheid maakt andere vormen van beleidsontwikkeling, democratische besluitvorming en proactieve en responsieve uitvoering mogelijk of zelfs noodzakelijk. Dit vereist naast interbestuurlijke samenwerking ook daadkrachtig leiderschap. De technologie biedt een zeer rijke scala aan alternatieve oplossingen. Private belangen spelen een rol in discussies over modernisering van de informatievoorziening.

Gegeven het feit dat we spreken over zo'n 1600 overheidsorganisaties, tal van samenwerkingsverbanden, lobby vanuit de private sector en veel alternatieve technologische oplossingen, is het noodzakelijk om (collectief) leiderschap te tonen. De politieke en ambtelijke toppen binnen het "Huis van Thorbecke" hebben er belang bij om de handen ineen te slaan. Vanuit een gezamenlijke

11 *Commissie DiZa presenteert 'historische digitale hervormingen'*

visie en gerichte bestuurlijke keuzes kunnen we krachtig leiding geven aan de verdere ontwikkeling van de digitale overheid.

6.3 Bijblijven met technologie

Technologische ontwikkelingen gaan razendsnel. Sommige ervan blijken in korte tijd een grote impact te hebben op de samenleving en dus ook op de inrichting en werking van de digitale overheid. Dit geldt bijvoorbeeld voor de mogelijkheden van kunstmatige intelligentie. De razendsnelle ontwikkeling van de toepassing van AI sinds 2022 is ongekend.

Het blijkt lastig om betrouwbare voorspellingen te doen over het mogelijke succes van nieuwe technologische ontwikkelingen. We willen echter 'de boot niet missen' door niet goed bij te houden wat er zoal in de technologische pijplijn zit. Voor zover we daar zicht op hebben, is het belangrijk om er niet alleen kennis van op te bouwen, maar ook een inschatting te maken van de mogelijke impact ervan op – in ons geval – de digitale overheid.

We zullen er meer kennis over moeten opbouwen. We zullen ook de mogelijke impact ervan analyseren. Daarna wordt het mogelijk nieuwe technologieën op te nemen in onder meer deze meerjarenvisie en in de onderliggende uitwerking ervan in de vorm van programma's en projecten. Hiervoor is het ook van belang om goed zicht te houden op goede voorbeelden en succesvolle toepassing van nieuwe technologie door overheden, al dan niet in samenwerkingsverbanden met de wetenschap en bedrijfsleven en deze waar nodig te stimuleren.

We investeren daarom ook structureel in het benutten van de kansen van technologische innovatie door 2% van de centrale financiering vrij te maken binnen het GDI budget. Zo ontstaat er ruimte voor innovatieve projecten die helpen om de digitale overheid toekomstbestendig te maken. We doen gedegen technologische verkenningen voor de digitale bouwstenen van de GDI, en we creëren ruimte voor innovatie en het opschalen en/of versnellen van bewezen succesvolle innovatieprojecten binnen de overheid. Met een strategische aanpak en bijbehorende governance gebaseerd op samenwerking zorgen we dat de innovatiekracht van overheidsorganisaties, wetenschap en private sector wordt benut en we focus aanbrengen voor verbeterde slagkracht van innovatie instrumenten, waaronder het innovatiebudget digitale overheid, Digicampus, Digilab.

6.4 Versterking kennis

De snelle ontwikkeling van de informatietechnologie is te belangrijk om aan het bedrijfsleven over te laten. Ook binnen de overheid wordt gewerkt aan het opbouwen van expertise op uiteenlopende terreinen van digitalisering.

Deze 'eigen' expertise zal de besluitvorming door bestuur en management ondersteunen en tegenwicht bieden ten opzichte van de autonoom voortschrijdende ontwikkelingen binnen de IT-industrie. Eigen expertise draagt bij aan de wens voor soevereiniteit en dus het terugdringen van de afhankelijkheid van landen en bedrijven buiten de Europese Unie.

We investeren in opleidingen voor tal van functies die binnen de digitale wereld zijn ontstaan. Van systeembeheerders tot AI-specialisten. Van helpdeskmedewerkers tot bestuurders en managers. We doen een beroep op het regulier onderwijs om bij te dragen aan het opbouwen van deze kennis en geschoolde functionarissen. Door als overheid een goede werkgever te zijn, trekken we experts aan en houden we ze beter vast.

6.5 Wetgeving, beleid, uitvoering en bijsturing

Bij het ontwikkelen van wetgeving en beleid is het belangrijk om naar de uitvoerbaarheid te kijken, waaronder de gevolgen voor de digitale uitvoering. Niet alleen interbestuurlijke samenwerking, maar ook interdisciplinaire samenwerking is hiervoor van belang. Weten we bijvoorbeeld bij het uitwerken van nieuw beleid welke gegevens hiervoor nodig zijn? En waar deze mogelijk aanwezig zijn? Is ook *by-design* rekening gehouden met de benodigde gegevensuitwisselingen? Is er een wettelijke grondslag om bestaande gegevens te hergebruiken? Zo niet, dan is het zaak om deze grondslagen direct bij het opstellen van nieuwe wet- en regelgeving mee te nemen.

We ontwerpen nieuw beleid samen met burgers, ondernemers en met de publieke dienstverleners en medeoverheden. Zo blijft het perspectief van de samenleving centraal staan. De digitaliseringsaspecten dienen deel uit te maken van het 'Beleidskompas' van het Kenniscentrum voor Beleid en Regelgeving en de Uitvoerbaarheidstoets Decentrale Overheden.

6.6 Financiering

Vaar- en rijkswegen en alle voorzieningen daaromheen worden vanuit belastinggeld centraal gefinancierd. Provincies en gemeenten financieren daarbovenop 'hun' bijdrage aan het wegenstelsel. Een vergelijkbare benadering gaat op voor de financiering van onderdelen van onze digitale infrastructuur. Een aantal generieke voorzieningen, zoals veel voorzieningen die in beheer zijn bij organisaties als Logius, wordt uit centrale middelen gefinancierd. Vanwege het infrastructurele karakter van deze voorzieningen een stabiele financiering en adequate financieringsafspraken nodig, die zich over meerdere jaren uitstrekken. Deze financiering omvat het beheer van de voorzieningen, de groeiende kosten bij het toenemend gebruik ervan, het aanpassen van de voorzieningen in het kader van *lifecyclemanagement*, nieuwe wetgeving of technologische ontwikkelingen en innovatie van voorzieningen.

Ministeries, uitvoeringsorganisaties, provincies, gemeenten, openbare lichamen en waterschappen kennen ook eigen voorzieningen binnen de digitale overheid. Zij betalen dit uit eigen middelen. Vaak zoeken zij elkaar daarbij op, waardoor de ontwikkeling en het beheer van dergelijke voorzieningen via gezamenlijke dienstverleners (bijvoorbeeld het Shared Service Center -ICT of het Gegevensknooppunt Waterschappen), via gemeenschappelijke regelingen of door collectieve afspraken te maken met private dienstverleners mogelijk wordt. Veel van deze decentrale voorzieningen kennen een infrastructureel karakter en vereisen daarom een meerjarige financiering. Er worden afspraken gemaakt over eventuele doorbelasting van kosten, gebaseerd op het gebruik van dergelijke gemeenschappelijke voorzieningen. Daarbij houden we rekening met het feit dat de kosten vaak vooral bij de bronhouder van data liggen en de baten vooral bij de afnemers van data, zodat dit geen belemmeringen voor samenwerking oproept.

Iedereen – particulier en bedrijf – mag – met enkele restricties - de open data van de overheid hergebruiken in eigen toepassingen. Door dit 'open databeleid' wordt duidelijk dat de overheid datacollecties aanlegt en onderhoudt, die van belang zijn voor het functioneren van de Nederlandse samenleving. Deze invalshoek maakt duidelijk dat de digitale overheid een structurele maatschappelijke en economische functie vervult in onze samenleving. Daarmee wordt ook een belangrijke legitimatie gegeven voor een structurele en adequate meerjarige financiering van deze belangrijke overheidstaak.

Verantwoording

Deze visie is tot stand gekomen via een nauwe samenwerking van ministeriele beleidscoördinatoren en vertegenwoordigers van ‘de uitvoering’.

Hierbij is gebruikgemaakt van bestaande overleggen, zoals:

- Programmeringstafels Interactie, Toegang, Gegevensuitwisseling en Infrastructuur.
- Overleggen tussen beleidscoördinatoren, voorzitters van de Programmeringstafels.
- De Architectuurraad Digitale Overheid
- Programmeringsraad Generieke Digitale Infrastructuur
- Directies Digitale Overheid, Digitale Samenleving en CIO Rijk, NDS kernteam van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Daarnaast hebben velen schriftelijk suggesties aangedragen. In totaal zijn ongeveer 100 personen betrokken geweest bij de ontwikkeling van deze meerjarenvisie.

Dit is een uitgave van:

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
Directie Digitale Overheid
Postbus 20011 | 2500 EA Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Eindredactie: Voxx content in context
Vormgeving: Optima Forma bv, Voorburg

Juli 2025